

STUDIE O RUKOPISECH LII, 2022/1

Řeholník mezi učenci: Jan Karmelita jako pražský synodální kazatel¹

Zuzana Čermáková Lukšová

The article deals with two sermons by a Prague Dominican known as Iohannes Carmelita that were delivered at the Archdiocesan Synod in Prague in 1401 and 1404. Based on critical editions of both sermons, the article presents Carmelita's preaching style and the authorities referred to by him and places them in the context of other extant Prague synodal sermons in the pre-Hussite period.

Key words: synodal sermons • Iohannes Carmelita • Iohannes Hus • Prague archdiocesan synods • late medieval preaching • Bohemian pre-Reformation

Mgr. Zuzana Čermáková Lukšová, Ph.D., Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno

ÚVOD

V centru badatelského zájmu zaměřeného na dějiny pozdně středověkého českého státu obvykle stojí působení reformního kazatele a teologa Jana Husa, upáleného za kacířství na koncilu v Kostnici v roce 1415. Zároveň s ním však badatelskou pozornost poutají i děje, které jeho vystoupení předcházely. Většina z nich souvisí s prudkým rozvojem českého království v této době, a to jak v oblasti světské, tak církevní:² Roku 1344 došlo k povýšení pražského biskupství na arcibiskupství a díky působení římskoněmeckého krále (1346) a později císaře (1355) Karla IV. se Praha stala nejen centrem českého království, ale i Svaté říše římské. V téže době byla péčí Karla IV. založena i pražská

1 Tato studie byla zpracována na Masarykově univerzitě v rámci grantu GAČR EXPRO – *Observance Reconsidered: The Uses and Abuses of the Reform (Individuals, Institutions, Society)*, GX 20-08389X (2020–2024).

2 Zdeňka Hledíková, *Das Synodal- und Reformpredigtwesen in den Gärungsprozessen im spätmittelalterlichen Böhmen*, Przegľad Tomistyczny 22, 2016, s. 157–198, s. 157.

univerzita, čímž se Praha záhy stala i intelektuálním centrem střední Evropy. Zároveň s těmito změnami na české království doléhaly rovněž události celoevropského významu, zejména krize tehdejší církve, reprezentovaná papežským schizmatem (1378).

Nejistota provázající prudké společenské změny, krize církve i vlivy některých nových myšlenkových proudů, jako je *devotio moderna*, snad napomohly v Čechách 2. pol. 14. století, a zejména v Praze, vytvořit prostředí, v němž se obzvláště dařilo kritikům a nápravcům církevních a někdy i společenských zlořádů, které v jejich snahách mnohdy podporovali světští i církevní hodnostáři. V české historiografii jsou v této souvislosti zmiňováni především tzv. „předchůdci Husovi“, ³ tedy kazatelé Konrád Waldhauser a Milíč z Kroměříže a teolog Matěj z Janova. Je třeba však zdůraznit, že po nápravě a obnově církve se stejnou intenzitou volali i mnozí jiní – pražští arcibiskupové, učenci pražské univerzity i zástupci v Čechách působících církevních řádů.

Velmi důležitým typem pramenů, které dokumentují tyto děje, jsou synodální kázání. Ta byla nedílnou součástí pražských arcidiecézních synod ⁴ a byla v podstatě od svých počátků spjata s reformním předhusitským kazatelstvím, snad i proto, že u počátku synodálního kazatelství v Praze stála pozoruhodná osobnost kazatele Milíče z Kroměříže, který svými ostře kritickými kázáními z let 1365–1368 ⁵ mohl udat směr i pro své následovníky – kazatele na synodě. ⁶

V době předhusitské je doloženo dohromady 12 pražských synodálních kazatelů, od nichž se dochovalo 24 kázání, ⁷ a právě díky provázanosti s reformním kazatelstvím se jim dostalo již určité vědecké pozornosti. Obecně

3 Srov. **František Palacký**, *Die Vorläufer des Hussitentums in Böhmen*, Leipzig 1847; později také **Jan Sedlák**, *M. Jan Hus*, Praha 1915, s. 66–75.

4 Pravidelné svolávání arcidiecézních synod v Praze nařídil první pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic v provinciálních statutech z r. 1349, a to dvakrát ročně na svátky sv. Víta (16. 6.) a sv. Lukáše (18. 10.). V následujících desetiletích se však pravděpodobně nesvolávaly každoročně, před r. 1415 je doloženo pouze 53 synodálních statut z konaných synod. Srov. **Z. Hledíková**, *Das Synodal- und Reformpredigtwesen*, s. 161.

5 Jednalo se o kázání s tématy *Sacerdotes contempserunt, Grex perditus a Audite reges*; Ibidem, s. 164–168, 194–195. Edice viz Jana Milíče z Kroměříže tři řeči synodní, ed. Vilém Herold – Milan Mráz, Praha 1974.

6 Jana Milíče z Kroměříže tři řeči synodní, s. 17.

7 **Z. Hledíková**, *Das Synodal- und Reformpredigtwesen*, s. 161.

o nich již v 70. letech pojednala Zdeňka Hledíková,⁸ jejich stručný přehled s informacemi o rukopisném dochování jednotlivých kázání podali Jaroslav Kadlec s Hledíkovou,⁹ která je rovněž autorkou zatím nejpodrobnější studie o jejich dataci a obsahu.¹⁰ Z literárního hlediska se jimi zabývaly i další badatelky,¹¹ některá kázání významnějších pražských synodálních kazatelů se dočkala i kritické edice.¹² Veškeré toto badatelské soustředění bylo ovšem zatím zaměřeno především na texty reformně založených kazatelů, obvykle

- 8 **Zdeňka Hledíková**, Synody v pražské diecézi v letech 1349–1419, ČČH 18, 1970, s. 117–146, s. 124.
- 9 **Jaroslav Kadlec – Zdeňka Hledíková**, Mistři Karlovy univerzity jako synodální kazatelé, StR 41, 2011, s. 246–258.
- 10 **Z. Hledíková**, Das Synodal- und Reformpredigtwesen.
- 11 Viz **Jana Nechutová**, Reform- und Bußprediger von Waldhauser bis Hus, in: Winfried Eberhard – Franz Machilek (edd.), Kirchliche Reformimpulse des 14./15. Jahrhunderts in Ostmitteleuropa Köln – Weimar – Wien 2006, s. 239–254; nejnověji srov. **Lucie Mazalová – Zuzana Lukšová**, Gradus summus et animus infimus: The contrast between ideas of the ideal priest and the real priest in Prague synodal sermons, Medieval sermon studies 64, 2020, č. 1, s. 48–65.
- 12 Kriticky byly vydány tři řeči Milíče z Kroměříže (viz pozn. 5); dvě kázání Kuneše z Třebovle (**Miroslav Černý**, Kuneš z Třebovle, středověký právník a jeho dílo, Plzeň 1999, s. 83–114, 115–135); jedno kázání Vojtěcha Raňkova z Ježova (**Jaroslav Kadlec**, Leben und Schriften des Prager Magisters Adalbert Ranconis de Ericinio, Münster 1971, s. 182–196), Ondřeje z Brodu (**Jaroslav Kadlec**, Studien und Texte zum Leben und Wirken des Prager Magisters Andreas von Brod, Aschendorff 1982, s. 114–125) a první synodální kázání Jana Husa (Text kázání dostupný v monografii: **Zuzana Lukšová**, Die Synodalpredigt von Jan Hus „Diliges Dominum Deum“, Erlangen 2021, s. 111–131. S kritickým aparátem je dostupný v rámci dizertační práce: **Táž**, Synodální kázání Jana Husa Diliges Dominum Deum [online], Brno 2017 [cit. 14. 2. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/hmd5jp/>. Doctoral thesis. Masaryk University, Faculty of Arts, s. 108–187; ve studii se odkazujeme na monografii.). Nekritické vydání je k dispozici u 3 synodálních kázání Matouše z Krakova (**Władysław Seńko**, Mateusza z Krakowa „De Praxi Romanae curiae“, Wrocław – Warszawa – Kraków 1969, s. 140–159). Kritickou edici má rovněž část textu kázání Petra ze Stupna. Na toto vydání poukázal Dušan Coufal (srov. **Dušan Coufal**, Pražský kapitulní kodex K 16. Netušený sborník m. Jana z Jesenice?, StR 44, 2014, s. 85–139, s. 99–100) a po něm i Z. Hledíková (**Z. Hledíková**, Das Synodal- und Reformpredigtwesen, s. 163, pozn. 11) – bylo totiž vydáno bez zmínění Petrova jména J. B. Schneyerem v rámci kostnických kázání (**Johannes Baptist Schneyer**, Konstanzer Konzilspredigten: Texte. Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins 81, 1972, 120/N. F., s. 125–214, s. 174–192). J. B. Schneyerova edice z rukopisu Stift Schlägl 167, ff. 165v–176r však neobsahuje celý text kázání, vynechává obsáhlou závěrečnou část, která je dochována např. v rukopisech Národní knihovny ČR (dále NK ČR), sign. X C 3 (ff. 90rb–91va) a v NK ČR, sign. III C 15 (ff. 164va–165vb). V této studii se odkazují na edici J. B. Schneyera, v případě závěru kázání na rukopis NK ČR, sign. III C 15.

pocházejících z prostředí pražské univerzity, kteří mezi synodálními řečníky tvořili podstatnou většinu – z neuniverzitních kruhů jsou doloženi jako synodální kazatelé pouze již zmíněný Milíč z Kroměříže v 60. letech 14. století a na přelomu 14. a 15. století dva členové církevních řádů, jejichž synodální kázání zatím stála zcela stranou vědeckého zájmu – cyriak Mařík Rvačka (2 kázání před koncem 14. století, dochováno pouze jedno z nich)¹³ a dominikánský lektor Jan Karmelita (kázání 1401 a 1404). Cílem této studie bude blíže představit osobnost posledního jmenovaného kazatele a jeho dvě synodální kázání a rozšířit tak alespoň částečně povědomí o pražských synodálních kazatelích z řádového prostředí. Na základě kritické edice obou kázání se pokusíme podrobněji analyzovat autority, z nichž Jan Karmelita při stylizaci kázání vycházel, a na základě porovnání s kázáními dalších synodních řečníků na počátku 15. století (Ondřej z Brodu, Stanislav ze Znojma, Jan Hus, Petr ze Stupna) stanovit, zda skutečně existuje již Hledíkovou předpokládaný rozdíl v užívaných autoritách či kazatelském stylu mezi kazateli z prostředí univerzitního a monastického.¹⁴

JAN KARMELITA: ŽIVOT A DÍLO

O životě Jana Karmelity je toho známo velmi málo: jisti si můžeme být pouze tím, že na přelomu 14. a 15. století působil jako lektor dominikánského učení u sv. Klimenta v Praze,¹⁵ s velkou pravděpodobností můžeme též tvrdit, že měl důkladné právní vzdělání.¹⁶ V. Koudelka, který se jeho životem a dílem jako první soustavněji zabýval,¹⁷ na základě „reformního rázu“ Karmelitových kázání odhadoval, že by mohl pocházet z okruhu pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna,¹⁸ pro potvrzení tohoto předpokladu však nelze podat dostatek

13 **Z. Hledíková**, *Das Synodal- und Reformpredigtwesen*, s. 195.

14 Srov. tamtéž, s. 183.

15 **Vladimír J. Koudelka**, *Zur Geschichte der Dominikanerprovinz III*, Archivum fratrum praedicatorum 27, 1957, s. 39–119, s. 6; **Z. Hledíková**, *Das Synodal- und Reformpredigtwesen*, s. 179.

16 Soudím tak na základě analýzy jím užívaných autorit v jeho synodálních kázáních, které jsou převážně právního charakteru, jak ukazují následující kapitoly věnované jeho dvěma kázáním.

17 **V. J. Koudelka**, *Zur Geschichte der Dominikanerprovinz*, s. 63–67.

18 Jan z Jenštejna (cca 1350–1400), pražský arcibiskup v letech 1379–1396, též teolog, básník a kazatel. Ve svých asketicky laděných dílech rovněž hovořil o nutnosti nápravy církve.

důkazů.¹⁹ Stejně tak Koudelka nenalezl dostatek důkazů pro jeho ztotožnění s jinými Jany z Jenštejnova okruhu.²⁰

Janu Karmelitovi lze připsat tři kázání *ad clerum*: dvě synodní řeči s tématy *Filius meus* (srov. Io 4,15; předneseno 18. 10. 1401) a *Conpelle intrare* (Lc 14,23; předneseno 15. 6. 1404) a kázání na Zelený čtvrtek *De cena Domini* (předneseno zřejmě na Velikonocce 1403).²¹ Všechna tři jsou společně dochována v rukopise Staatsbibliothek Bamberg, Theol. 165 (Q V 36) z počátku 15. století na ff. 230va–234ra (*Filius meus*), 234rb–237v (*De cena Domini*) a 243v–245v (*Conpelle intrare*).²² Zatímco v případě kázání *Filius meus* a *De cena* se jedná o jediné známé dochované exempláře Karmelitových kázání, v případě *Conpelle* máme k dispozici ještě jeden opis v rukopisu Staatsbibliothek Berlin, Theol. lat. qu. 286 (Elect. 825) na foliích 146r–149v.²³ Vzhledem k počtu dochovaných exemplářů lze odhadovat, že Karmelitova synodální kázání neupoutala větší pozornost současníků, alespoň v porovnání s některými jinými řečníky na synodě v téže době.²⁴ Přispět k tomu mohl i charakter

19 V. J. Koudelka, Zur Geschichte der Dominikanerprovinz, s. 63. Diskutabilní je samo o sobě i hodnocení Karmelitových synodálních kázání jakožto „reformních“. V kontextu synodních i dalších kázání dané doby nelze pouze na základě kritiky církve předpokládat příslušnost k reformním kruhům.

20 Tamtéž, s. 64.

21 Všechna tři kázání datoval již V. J. Koudelka: za nejstarší označil *Conpelle intrare* a datoval je k červnové synodě r. 1398, kázání *De cena Domini* datoval k r. 1402 a druhé synodální kázání *Filius meus vivit* přiřadil k říjnové synodě 1401 (V. J. Koudelka, Zur Geschichte der Dominikanerprovinz s. 65–67). Z. Hledíková později tuto dataci obsáhle revidovala (Z. Hledíková, Das Synodal- und Reformpredigtwesen, s. 180–182, pozn. 56, 57, 59). V tomto článku se přikláníme k novější dataci Z. Hledíkové.

22 Bližší popis rukopisu viz Friedrich Leitschuh – Hans Fischer, Katalog der Handschriften der königlichen Bibliothek zu Bamberg. Bd. I.1, Bamberg 1904, s. 746–747. Podrobněji o bamberském rukopisu, jeho stáří a obsahu pojednává Z. Hledíková, Das Synodal- und Reformpredigtwesen, s. 180, pozn. 56.

23 Bližší popis rukopisu viz Gerard Achten, Die theologischen lateinischen Handschriften in Quarto der Staatsbibliothek Preussischen Kulturbesitz Berlin II (Ms Theol lat. qu. 267–378), Wiesbaden 1984, s. 58–59. O obsahu berlínského rukopisu, stejně jako o písáři, který kázání *Conpelle intrare* zapsal, pojednává rovněž Z. Hledíková, Das Synodal- und Reformpredigtwesen, s. 180.

24 Nepřekvapí, že dvě synodální kázání Jana Husa z let 1405 (*Diliges Dominum Deum*) a 1407 (*State succincti*) se dochovala v počtu více jak 20 opisů (srov. *Databáze Magistri Iohannis Hus opera omnia*, [cit. 24. 3. 2022], dostupné z: <http://mihoo.phil.muni.cz:5000/Home/Opus?opusId=20095> a <http://mihoo.phil.muni.cz:5000/Home/Opus?opusId=20096>), širší rukopisnou tradici však mají i kázání některých méně známých autorů, jako např. synodální

obou kázání, odlišný od synodních řečí současníků, jak se pokusíme načrtnout v následujícím textu, který bude zaměřen pouze na Karmelitova dvě synodální kázání a ve kterém stručně představíme jejich obsah a autority, s nimiž kazatel pracoval.

KÁZÁNÍ *FILIUS MEUS VIVIT* (18. 10. 1401)

Pro své (pravděpodobně) první synodální kázání si Jan Karmelita vybral téma z Janova evangelia *filius meus vivit* (srov. Io 4,50). Toto téma je v kázání chápáno šířeji jako vztah otce a synů, přičemž jako otce Jan Karmelita představuje církevní hodnostáře a jim podřízené duchovní a prosté věřící chápe jako jejich syny. Tato metafora prostupuje celé kázání: poprvé se objevuje již v představení tématu, které následuje po obvyklých úvodních pasážích, tedy po vyjádření kazatelovy skromnosti a modlitbě o pomoc při kázání, následované *Ave Maria* (lin. 3–49). Následně citátem z Řehořových *Homiliae in Ezechielem* klade prelátům za úkol, aby poznávali potřeby svých synů, naslouchali jim a nesli jejich břemena,²⁵ a ještě před samotnou hlavní *divisio* výslovně vybízí arcibiskupa (*pater noster dyocesanus*) a preláty, aby spolu s Mc 1,11 nazývali své podřízené „milovanými syny, v nichž našli zalíbení“.

Téma otcovské péče se v různých obměnách vyskytuje i v hlavní *divisio*, která tvoří většinu kázání a je rozvrhnuta takto:

- 1) *legalis tradicio est paternalis prosecutio cum ferventi sollicitudine*
- 2) *filialis erudicio est moralis traduccio cum hereditatis certitudine*
- 3) *iusticialis promocio est personalis examinacio cum discreta valetudine*

V první části *divisio* (*dixi primo*, lin. 92–167) Jan Karmelita varuje opět slovy Řehoře Velikého²⁶ preláty, aby kvůli svému výsadnímu postavení nezpychli a aby byli mírní v otcovském kárání a napravování podřízených. Zároveň však připomíná (především citáty z kanonického práva), že předpokladem pro postavení preláta je příkladný život, vzdělání a uvážlivost. V závěru první

kázání Petra ze Stupna *Renovamini spiritu* z r. 1406, dochované v 9 opisech (srov. J. Kadlec – Z. Hledíková, Místři Karlovy univerzity, s. 252–253), či Ondřeje z Brodu *Vos testimonium perhibebitis*, dochované ve 3 opisech (tamtéž, s. 252).

25 Srov. Gregorius Magnus, *Homiliae in Hiezechielem prophetae*, CCSL 142, ed. Marcus Adriaen, Turnhout 1971, lib. I, hom. 11, lin. 357.

26 Srov. Gregorius Magnus, *Moralia in Iob*, CCSL 143B, ed. Marcus Adriaen, Turnhout 1985, lib. 24, par. 25, lin. 49–56.

divisio své požadavky na morální úroveň kněží opakuje pomocí citátů z *De consideratione* Bernarda z Clairvaux a ještě přidává požadavek na horlivost. K tématu otcovství se vrací opět citátem z Řehoře: ... *offerat ... Domino sacerdos, qui Patri iure successerit*.²⁷ První *divisio* také obsahuje nejrozsáhlejší čistě kritickou pasáž z celého kázání (i tak se jedná pouze o tři citáty na lin. 124–144), zaměřenou na kněžskou hamižnost. Kritika je vyjádřena citáty z Bernarda z Clairvaux a z textu připisovaného Janu Zlatoústému. Jedná se o zcela topickou kritiku, přítomnou v synodálních kázáních od jejich počátků – tyto citáty využili v různém rozsahu pro svá synodální kázání například i Milíč z Kroměříže a Jan Hus.²⁸

Druhá část *divisio* (*dixi secundo*, lin. 169–270) se výrazněji vrací k metafoře preláta jako otce. Základem této části Karmelitova výkladu je rozsáhlý úryvek z kanonického práva *Necesse est ergo, ut ille, qui ordinandus est, sue domui sit bene prepositus...* (D. 47 c. 8), z něž vyplývá, že prelát má být podobný otci, který dobře spravuje svou domácnost a její členy. Citát z Gratianova dekretu je přejat i s řadou starozákonních příběhů dokumentujících správné jednání otců. Karmelita tento citát ještě doplňuje o sentenci z díla připisovaného Platónovi²⁹ a úryvky z Bernarda z Clairvaux a Řehoře Velikého.³⁰ Po tomto výkladu následuje velmi stručná kritika, podle níž kněží dostatečně nekárají hříšníky. Na ni navazuje opět řada citátů převážně z kanonického práva, kterými kazatel dokazuje, že kárání hříšníků je kněžskou povinností a znakem otcovské lásky.

V třetí část *divisio* (*dixi tercio*, lin. 272–342) se Jan Karmelita tematicky vrací k první části a znovu líčí, jaký by měl prelát být, více se však zaměřuje na správ-

27 Gregorius Magnus, *Homiliae in Hiezechielem*, lib. I, hom. 12, lin. 583

28 Srov. Bernardus Claraevallensis, *Sermones in Cantica*, Bernardi opera II, ed. Jean Leclercq – Charles H. Talbot – Henri M. Rochais, Roma 1958, sermo LXXVII, 1–2). Tento úryvek se vyskytuje se rovněž v jednom ze tří synodálních kázání Milíče z Kroměříže ze 60. let 14. století, v *Audite reges* (srov. Jana Milíče z Kroměříže tři řeči synodní, s. 101–126, s. 110–11) a v prvním synodálním kázání Jana Husa *Diliges Dominum Deum* (Iohannis Hus sermo synodalis, s. 101–139, s. 123, lin. 394–401. Chrysostomův citát nacházíme rovněž v Husově *Diliges* (s. 121, lin. 333–334), popřípadě v kázání Petra ze Stupna (srov. Konstazer Konzilspredigten, s. 187–188).

29 Citát u Platóna jsem nenalezla; srov. Pseudo Gualterus Burlaeus, *Liber de vita et moribus philosophorum*, ed. Hermann Knust, Frankfurt am Main 1964, s. 228.

30 Bernardus Claraevallensis, *Sermones in Cantica*, sermo 23, par. 2, vol. 1, s. 139, lin. 24; Gregorius Magnus, *Homiliae in Hiezechielem*, lib. I, hom. 11, lin. 201.

nou motivaci k dosažení vyšších církevních postů: společně s Isidorem požaduje, aby kněží nesloužili sami sobě, ale svěřeným věřícím, a aby neprahli po počtách a bohatství.³¹ Prelát má dbát i na to, aby ve své jurisdikci měl vhodné kněze: aby tito nebyli morálně zkažení, nezkušení či nevzdělaní; preláti by rovněž neměli připustit, aby se duchovní dostávali na svá místa svatokupectvím. Všechny tyto požadavky jsou formulovány téměř výhradně pomocí výňatků z kanonického práva.³² Na simonii je zaměřena i stručná kritika, stejně jako v předchozích případech vymezená stereotypními formulacemi *modernis autem temporibus, ut timeo...* a *vos autem, domini mei, non sic*. V tomto případě kritickou část výkladu tvoří pouze jeden citát z dekretů (X 3. 5. 29.).

Kázání je zakončeno – opět v souladu s tradicí tematického sermonu – krátkým rozdělením tématu na jednotlivé části, jimž jsou připisovány různé významy na základě biblických citátů (tzv. *divisio intra auctoritatem*,³³ srov. lin. 344–356), následovaným krátkou modlitbou ke Kristu.

Zhodnotíme-li kázání *Filius meus vivit* jako celek, lze říci, že se v několika ohledech odlišuje od obvyklého charakteru pražských synodálních kázání.³⁴ V první řadě se jedná o nápadně vysoké zastoupení právních autorit – Jan Karmelita je v kázání použil dvadvacetkrát, což je stejný počet jako u použitých biblických citací; všechny ostatní autority pak použil dohromady pouze sedmáctkrát.³⁵ Z tohoto poměru právních citací můžeme usuzovat na to, že Jan Karmelita mohl být právníkem. Z ostatních citací nepocházejících z právních zdrojů se častěji v kázání *Filius meus vivit* vyskytuje už pouze Řehoř Veliký a v menší míře Bernard z Clairvaux, které lze považovat za obvyklé

31 Isidorus Hispalensis, *Sententiae*, CCSL 111, ed. Pierre Cazier, Turnhout 1998, lib. III, cap. 34, sententia 3a–5, s. 274, lin. 12.

32 C. 1 q. 6 c. 3; X 3.4.3.; C. 1 q. 7 c. 2.

33 Název *divisio intra auctoritatem* pro tento způsob členění zvoleného tématu užívají někteří *artes predicatorum*, srov. Siegfried Wenzel, *Medieval Artes Praedicatorum: A Synthesis of Scholastic Sermon Structure*, Toronto, Buffalo, London 2015, s. 67–68.

34 Viz literatura v pozn. 12 či často citovaná Z. Hledíková, *Das Synodal- und Reformpredigtwesen*.

35 Pro porovnání: Kuneš z Třebovle, jediný další pražský synodální kazatel, který byl právníkem, ve svém synodálním kázání *Domine, salva nos, perimus* z r. 1378 užil právních pramenů v podobné hojné míře (87× právní prameny, 96× Bible, 28× ostatní prameny) – srov. edice Kunešova kázání: M. Černý, Kuneš z Třebovle, s. 115–135. Oproti tomu synodální kazatelé, jejichž vzdělání bylo spíše teologické, využívali právní prameny v mnohem menší míře jako jednu z mnoha nebiblických autorit.

autority pro synodální kázání. Pozoruhodné je i to, že narozdíl od synodálních kázání Karmelitových současníků je řeč *Filius meus vivit* v podobě, v níž se dochovala, tvořena pouze citacemi propojenými několika málo stereotypními frázemi (např. oslovení posluchačů, uvození kritiky), přičemž mnohdy propojení jednotlivých citátů chybí zcela a text působí stylisticky neobratně, byť stále koherentně (např. lin. 106–124; 212–231; 238–267). V porovnání s obvykle značně kritickými synodálními kázáními³⁶ zaráží i mírná a nepříliš rozsáhlá kritika, která je navíc značně topická a bez zjevné snahy o aktualizaci.

KÁZÁNÍ *CONPELLE INTRARE* (15. 6. 1404)

Karmelitovo o tři roky mladší kázání pronesené na červnové synodě roku 1404 je vystavěno na novozákonním tématu *Conpelle intrare* (Lc 14,23). Téma je v kázání vztaženo především na povinnost prelátů a učenců přimět své svěřence ke správnému, mravnému životu. Po obvyklém úvodu složeném z oslovení posluchačů, toposu skromnosti a modliteb k Duchu svatému a *Ave Maria* Jan Karmelita obšírněji vysvětluje, že vysoce postavení kněží mají povinnost přísně kárat a napravovat podřízené; upozorňuje, že absence kritiky není vždy projevem přátelství a dobré vůle, a vlastními slovy shrnuje, že „duchovní, řeholníci, světští klerici i laici mají být donuceni ke správnému životu“. Tento přísný požadavek Jan Karmelita opírá výhradně o právní prameny, z nichž převažuje Gratianův dekret (7 citací) a Řehořovy dekretály (4 citace), objevuje se i právo civilní.³⁷

Z tématu Jan Karmelita vyvozuje následující propozice:

- 1) *Viciorum extirpacio est presidencie exsecutio cum debito scrutinio et vero iudicio*
- 2) *Errorum confutacio est doctrine dilatacio cum exercicio continuo et studioso concilio*
- 3) *Deviorum reduccio est iustorum consolacio cum animo zelotipo et condigno premio.*

36 Silně kritický charakter synodálních kázání konstatovali již vydavatelé Milíčových synodálních kázání V. Herold a M. Mráz, srov. Jan Milíč z Kroměříže – autor tří řečí synodálních, s. 17. Na jejich provázanost s reformním předhusitským kazatelstvím (a z toho vyplývající kritičnost) upozornila i Z. Hledíková, *Das Synodal- und Reformpredigtwesen*, s. 162.

37 Srov. lin. 90–93, 192–196; *Institutiones Iustiniani Augusti*, Phillip E. Huschke (ed.), Leipzig 1914, *constitutio „Imperatoriam“*, pr., s. 1, lin. 8.

Dále specifikuje, že první bod se týká prelátů, druhý učenců a třetí duchovních obecně.

V první části *divisio* (*dixi primo*, lin. 136–209), která zpracovává první propozici, se Jan Karmelita zaměřuje především na to, jaké má mít prelát kvality a jak má při napravování hříchů a pochybení svých svěřenců postupovat. Má vynikat rozumem a má se sám snažit o bezúhonnost; při kárání svěřenců má postupovat moudře a vhodně kombinovat mírný a přísný přístup. I tato pasáž je sestavena téměř výhradně z citátů z Gratianova dekretu a dekretálů, doplněna je pouze o jednu větu z *Auctoritates Aristotelis*, kterou Karmelita cituje jako *Aristoteles primo Politicorum*. Následuje krátká, velmi obecná kritika úpadku mravů v různých společenských stavech, ohraničená, stejně jako v kázání *Filius meus vivit* formulacemi *modernis temporibus, ut timeo...* a *vos autem, domini mei, non sic*. Tvoří ji jediný citát patrně nesprávně atribuovaný Bernardovi z Clairvaux.³⁸ Po krátké kritické vsuvce se Karmelita opět vrací k líčení ideálního stavu, k němuž by kněží měli směřovat: neměli by dovolit, aby jejich svěřenci hřešili, měli by bez ustání bdít nad dobrými mravy a kárat přestupky, předcházet pohoršení a vymýtit jakékoliv utlačování prostých věřících. Na závěr první části *divisio* je k dodržování těchto požadavků adresně vyzýván biskup a přítomní preláti. I tato část je sestavena především z právních pramenů (Gratianův dekret, Codex Iustinianus), doplněných o dva biblické verše a citaci z Anselma z Canterbury.

Druhá část *divisio* (*dixi secundo*, lin. 211–284) je zaměřena na učence. Byť Jan Karmelita v původní propozici stanovil, že bude hovořit o *legis doctores*, zdá se, že jeho výklad lze spíše vztáhnout na učence obecně. Karmelita zahajuje výklad na toto téma citátem z Dekretálů (X. 3.22.1) o užitečnosti spisů církevních otců pro církev a dále upozorňuje, že do vyšších církevních pozic mají vstupovat jen vzdělaní lidé, aby mohli učit ostatní (D. 36 c. 2). Kromě vzdělanosti prelátský stav vyžaduje i morální kvality, které jsou vyjádřeny citátem připisovaným Boëthiovi³⁹ a úryvkem z Gratianova dekretu (D. 43, c. 1). Následná kritika je pojata konkrétněji než v první *divisio*: učencům je vytýkáno, že jsou pyšní a neumí učit s pokorou. Kritika je opět vyjádřena pomocí

38 Přesný původ sentence se mi nepodařilo dohledat, v Bernardově vydaném díle se však, jak se zdá, nenachází.

39 Srov. Ps. Boethius, *De disciplina scolarium*, ed. Olga Weijers, Leiden – Köln, 1976, cap. 6,5, s. 124.

citátů z Gratianova dekretu, doplněných o Mt 23,5–7. Kritiku doplňuje i řada citátů z Dekretálů, jimiž Jan Karmelita upozorňuje na další povinnosti, které by preláti ve vztahu ke vzdělávání svěřenců měli plnit: ke studiu by měli přijímat (ba dokonce nutit, jak vyplývá z tématu *compelle intrare*) pouze vhodné uchazeče, tedy s dostatečným nadáním a morální úrovní, nevyžadovat za výuku žádné peníze a dbát na to, aby se mohli vzdělávat i chudí.

Třetí část *divisio* (*dixi tercio*, lin. 286–356) varuje duchovní před světskými radovánkami. Varování je vyjádřeno delším citátem z Gratianova dekretu (D. 23 c. 3), k němuž připojuje citaci z Pseudo Prospera Akvitánského,⁴⁰ z Bernarda z Clairvaux⁴¹ a Augustina (citován jako Jeroným).⁴² Autor řeči rovněž doplňuje pomocí citátů z Gratianova dekretu a Dekretálů:⁴³ ti duchovní, kteří nežijí bezúhonným životem, by měli být zbaveni svých úřadů. Krátká kritická pasáž v třetí části kázání je zaměřena (bez výraznější návaznosti na předchozí výklad) na nespravedlivé nactiutrhání a pronásledování bližních a je tvořena biblickými citáty (Iob 19,22; Ps 39,18; Ps 118,86). Po kritice následuje varování před nactiutrháctvím a pomluvami, vyjádřené opět citacemi z Gratianova dekretu (C. 6 q. 1 c. 12–13).

Kázání je zakončeno formálně stejně jako předchozí kázání *Filius meus vivit* krátkým rozdělením tématu na jednotlivá slovní spojení vztažená k různým biblickým veršům (*divisio intra auctoritatem*, lin. 357–373) a závěrečnou modlitbou.

O druhém Karmelitově synodálním kázání můžeme konstatovat ve více ohledech totéž, co bylo již řečeno u *Filius meus vivit*: Opět lze pozorovat převahu právních zdrojů, v *Compelle* se objevují dokonce častěji než citáty biblické (35 citací z právních zdrojů oproti 27 biblickým a 12 z ostatních autorit). I v případě *Compelle* se jedná v podstatě o text složený z citátů, jednotlivé citace jsou však propojeny důmyslněji a obratněji, a celé kázání je tak čtivější a působivější než starší *Filius meus vivit*, což může poukazovat na to, že Jan Karmelita se jakožto kazatel zdokonalil. S jistotou to však tvrdit nelze – rozdíl ve stylistické úrovni kázání může být dán i charakterem předloh, z nichž byly

40 Iulianus Pomerius, *De vita contemplativa*, MPL 59, Parisiis 1862, lib. III, cap. 12, 3, col. 492C.

41 Bernardus Claraevallensis, *Sermones in Quadragesima*, Bernardi Opera IV, ed. Jean Leclercq – Henri M. Rochais, Roma 1957, sermo 6, par. 4, s. 379, lin. 15.

42 Srov. Augustinus Hipponensis, *Epistulae*, CSEL 44, ed. Alois Goldbacher, Wien 1904, ep. 167 ad Hieronymum, par. 4, s. 591, lin 1.

43 X. 1.14.9; D. 32 c. 11.

dnes dochované texty přepsány. Podobně jako kázání *Filius meus vivit* i *Con-pelle intrare* obsahuje pouze velmi stručnou a nepřilíši ostrou kritiku.

SYNODÁLNÍ KÁZÁNÍ KARMELITOVÝCH SOUČASNÍKŮ: POROVNÁNÍ

Popsali jsme obě Karmelitova synodální kázání; abychom mohli přesněji určit, jak se odlišují od synodních kázání univerzitních mistrů, porovnáme jejich obsah s pěti synodálními kázáními Karmelitových současníků. Zaměříme se na kázání, která jsou přesně datovaná a dobou svého vzniku spadají do těsné blízkosti Karmelitova vystoupení. Dle přehledu,⁴⁴ který podala Hledíková, se jedná o pět kázání od čtyř univerzitních mistrů – Ondřeje z Brodu, Stanislava ze Znojma, Jana Husa a Petra ze Stupna:

- 18. 10. 1403 Ondřej z Brodu:⁴⁵ *Testimonium Cristi confirmatum est in vobis* (1 Cor 1,6)⁴⁶
- 15. 6. 1405 Stanislav ze Znojma:⁴⁷ *Vos testimonium perhibebitis* (Io 15,27)⁴⁸
- 19. 10. 1405 Jan Hus: *Diliges Dominum Deum* (Mt 22,37)⁴⁹

44 Z. Hledíková, Das Synodal- und Reformpredigtwesen, s. 195–96.

45 Ondřej z Brodu (cca 1364–1427) získal vzdělání na pražské univerzitě. V 80. letech 14. stol. získal titul bakaláře a mistra svobodných umění, v letech 1396–1397 byl děkanem artistické fakulty; později se stal rektorem celé univerzity (1407). Na přelomu 14. a 15. století kázal jako druhý kazatel v Betlémské kapli; z počátku byl přítelem a podporovatelem Jana Husa, později se však postavil proti němu. Podrobněji o jeho životě viz monografie J. Kadlece, Studien und Texte zum Leben und Wirken des Prager Magisters Andreas von Brod.

46 V případě tohoto kázání pracuji s již výše zmiňovanou kritickou edicí: tamtéž, s. 114–125.

47 Stanislav ze Znojma (cca 1360–1414) v r. 1388 získal titul mistra svobodných umění, v r. 1403 titul bakaláře teologie, krátce na to i titul doktora. Vyučoval na artistické a teologické fakultě pražské univerzity, v r. 1404 byl jejím rektorem. Byl učitelem a přítelem Jana Husa a zpočátku i stoupencem wyclifismu, čelil i obvinění z wyclifské hereze. Později však wyclifské učení odvolal a vystupoval proti jeho zastáncům. Více o jeho životě např. Stanislav Sousedík, Stanislaus von Znaim (+1414). Eine Lebensskizze, Medievalia Philosophica Polonorum 17, 1973, s. 37–56.

48 V této studii jsem pracovala s následujícím vydáním Stanislava textu, v tisku však připisovaném Janu Husovi: Stanislaus de Znaim, Vos testimonium perhibebitis, in: Ioannis Hus et Hieronymi Pragensis, confessorum Christi Historia et Monumenta II, ed. Matthias Flacius Illyricus, Norimbergae 1558, ff. 25r–27r.

49 U kázání *Diliges* se v této studii odvolávám na následující edici: Z. Lukšová, Die Synodalpredigt von Jan Hus, s. 111–131.

18. 10. 1406 Petr ze Stupna:⁵⁰ *Renovamini spiritu mentis vestre* (Eph 4,23)⁵¹
 18. 10. 1407 Jan Hus: *State succincti lumbos vestros* (Eph 6,14)⁵²

O všech těchto kázáních platí v podstatě totéž, co již bylo zjištěno o synodálních kázáních obecně.⁵³ Kazatelé v nich poučují posluchače o tom, co je posláním kněží, jaké mají povinnosti a jak by měl ideální kněz vypadat. V návaznosti na takový výklad obvykle následuje kritika neuspokojivého morálního stavu kněžstva. Mezi nejkritizovanější nešvary patří simonie, konkubinát, hromadění majetku, život v luxusu a zanedbávání kněžských povinností kvůli světským radovánkám. Tento úpadkový stav kazatelé často líčí nikoliv vlastními slovy, ale pomocí působivých citátů z významných církevních autorit, z nichž k těm nejčastějším patří Bernard z Clairvaux či Řehoř Veliký. Jednotlivá kázání si jsou po formální i obsahové stránce často podobná, je tedy nutné předpokládat, že příkrá kritika v nich obsažená představuje v mnoha případech spíše kazatelský *topos* než přesnou reflexi skutečného stavu kněžstva. Nelze však ani tvrdit, že by kritika v kázáních neměla žádné opodstatnění v realitě – často se opakující pranýřované hříchy v kázáních se totiž stejnou měrou opakují i v podobě zákazů a příkazů v úředních záznamech ze synod téže doby, tedy v synodních protokolech a statutech, na což autoři synodálních kázání v několika případech výslovně poukazují.

I přes tuto obsahovou a formální stejnorodost však lze pozorovat drobné odlišnosti mezi jednotlivými kázáními v několika ohledech, a to v poměru edukace a kritiky v kázání, v charakteru kritických pasáží a v přítomnosti či absenci konkrétních narážek na aktuální dění.

50 Petr ze Stupna (+1407) získal v r. 1386 titul bakaláře a v r. 1389 mistra svobodných umění na pražské univerzitě, později zde vyučoval teologii a působil jako kazatel. Patřil také k reformní skupině kolem Jana Husa na pražské univerzitě. Více k jeho životu viz např. **Václav Flajšhans**, Předchůdce Husovi. P. ze Stupna, *Věstník České akademie* 13, 1904, s. 812–817; nověji **Josef Triška**, *Životopisný slovník předhusitské pražské univerzity 1348–1409*, Praha 1981, s. 94–95.

51 Kázání Petra ze Stupna se dochovalo v deseti rukopisech. (Seznam devíti z nich viz **J. Kadlec – Z. Hledíková**, *Mistři Karlovy univerzity*, s. 252–253. Desátý dodává ještě **Z. Hledíková**, *Das Synodal- und Reformpredigtwesen*, s. 163, pozn. 11, s. 188, pozn. 79.)

52 Husovo druhé synodální kázání je rovněž k dispozici v již zmiňovaném tisku Flacia Illyrica: *Iohannes Hus, State succincti*, in: *Iohannis Hus et Hieronymi Pragensis historia et monumenta II*, ff 32r–36v. V této studii odkazují právě na toto vydání.

53 Srov. studie v pozn. 10 a 11.

POMĚR EDUKACE A KRITIKY

Posoudíme-li zmíněná kázání z hlediska poměru edukačních pasáží, kde kazatel na základě autorit ukazuje, jaké povinnosti kněží různých hodností mají, jaké ctnosti by měli projevat a jak by se měli v rámci své služby chovat, a pasáží kritických, v nichž je kněžím vytýkána v těchto oblastech nedostatečnost, můžeme pozorovat patrný rozdíl mezi kázáními mistrů z pražské univerzity a kázáními Jana Karmelity. U kázání univerzitních mistrů, z nichž všichni výše zmínění na počátku 15. století ještě patřili k reformnímu křídlu českých mistrů na pražské univerzitě, se edukační pasáže zpravidla soustřeďují pouze do úvodní části promluvy, v níž je představen ideální obraz kněze, a následná hlavní *divisio* slouží jako východisko pro obsáhlou kritiku nejrůznějších nešvarů, které kazatel u kléru shledává. Tato kritika pak obvykle tvoří většinu hlavní *divisio* a v závěru každé z částí (*dixi primo, secundo* atd.) bývá zakončena výzvou k nápravě.

Tomuto schématu odpovídají zvláště kázání Ondřeje z Brodu⁵⁴ a obě kázání Jana Husa.⁵⁵ Silně kritická jsou i kázání Stanislava ze Znojma⁵⁶ a Petra

54 Úvodní edukační pasáže se u Ondřeje z Brodu v edici vyskytuje na stranách 114–117 (součástí tohoto rozsahu jsou i úvodní pasáže obsahující *topos modestiae*, oslovení a modlitbu). V případě první *divisio* edukační pasáž zabírá zhruba jednu stránku (s. 118), zatímco kritika dvojnásobek (s. 119–120). V druhé *divisio* je nepoměr ještě výraznější: delší odstavec na s. 120 proti dvěma a půl stranám (s. 121–123). Ve třetí *divisio* je poměr zhruba vyrovnaný (třičtvrtě stránky edukační i kritická pasáž, s. 123–124).

55 V případě staršího kázání *Diliges* (edice viz pozn. 48) jsou dvě stránky věnovány úvodním pasážím (*topos modestiae*, oslovení a modlitba, s. 111–112), po nichž následuje výklad o církvi (s. 113–115), doplněný kratší kritickou pasáží (s. 115–116). Dále Jan Hus zařazuje výklad tématu (s. 116–123), který je už sám o sobě protkán kritikou kněžstva. Po výkladu následuje téměř souvislá kritika na s. 124–131. Kázání *Diliges* je děleno na dvě *divisiones*, přičemž v první z nich je výklad soustředěn na jedné straně (s. 124), zatímco kritika zaujímá s. 125–126, v druhé z nich je výklad opět shrnut ve dvou odstavcích (126–127) a kritika na s. 127–131. Kritika tedy zaujímá nadpoloviční většinu textu.

Obdobně je tomu i u pozdějšího kázání *State succincti* (edice viz pozn. 51). I tam je úvod a představení tématu (ff. 32r–v, první dva odstavce na 33r) následováno obsáhlejší kritikou (33r – první polovina strany 33v); zbytek kázání (*divisiones*) je z větší části tvořen kritikou (výjimkou jsou části textu uvozující jednotlivé *divisiones*, srov. fol. 33v, 2. odstavec; 34v, 2. odstavec; 35v, poslední odstavec).

56 Stanislavovo kázání *Vos testimonium perhibebitis* (edice viz pozn. 47) zahajuje delší výkladová pasáž a kritika se soustředí ve třech *divisiones*, přičemž poměr výkladu a kritiky v jednotlivých *divisiones* je zhruba vyvážený (u *dixi primo* na fol. 26r je zhruba polovina stránky věnována

ze Stupna,⁵⁷ poměr kritiky a výkladových pasáží je však vyrovnanější. Stanislavovo a Petrovo kázání se také vyznačuje hlubší, promyšlenější strukturou a jasnějším navázáním kritiky na výklad o kněžských povinnostech a ctnostech. Zcela odlišně pak působí obě kázání dominikánského lektora Jana Karmelity, který věnuje ve svých kázáních prostor převážně vylíčení výjimečnosti kněžského stavu a z ní vyplývajících povinností a důkladnému obhájení svých stanovisek autoritami. Vlastní kritika kněžstva se naopak většinou omezuje obvykle jen na několik vět, o to větší pozornost je však věnována obhájení kritiky pomocí citátů z autorit, nejčastěji kanonického práva.

CHARAKTER KRITIKY

Odhlédneme-li od prostoru, který je v synodálních kázáních věnován kritice, jednotlivé kritické pasáže se liší i co do svého charakteru. Kritika je v těchto kázáních často vyjadřována pomocí plamenných citátů církevních autorit, přičemž mezi nejčastěji citované patří Bernard z Clairvaux a Řehoř Veliký. Některé úryvky z jejich děl se pravidelně opakují v synodálních kázáních již od 60. let 14. století, patří tedy mezi obvyklou výbavu synodálního kazatele.⁵⁸ Zejména učenci z pražské univerzity ale do svých kázání přidávají i řadu dalších expresivních kritických vyjádření, formulovaných mnohdy na základě biblických míst či vlastní tvůrčí invence. Takovouto expresivní kritiku opět nenacházíme v kázání Jana Karmelity, který se omezuje na svému posluchačstvu důvěrně známé autority a obecně zaměřené výtky, ve vysoké míře se však projevuje u Jana Husa a Stanislava ze Znojma. Stanislav například v kázání *Vos testimonium perhibebitis* ostře kritizuje kněžskou mstivost a svárliвість, kterou

výkladu, polovina kritice, podobně je tomu u *dixi secundo* na fol. 26v /2. odstavec – výklad, 3. a 4. kritika/ i *dixi tercio* na ff. 26v–27r /2 kratší odstavce výklad, 2. odstavec na 27r kritika/).

57 V Petrově kázání *Renovamini spiritu mentis vestre* jsou oproti kázáním Jana Husa, Stanislava ze Znojma a Ondřeje z Brodu kritické pasáže nejméně rozsáhlé, doplňují však v podstatě každou *divisio* a *subdivisio* jeho složitě členěné řeči. Delší kritické pasáže nacházíme např. v první *divisio* v části věnující se třem chybám, kterými se duchovní provinují proti povinnostem příkladného života (Konstanzer Konzilspredigten, s. 180), v druhé *divisio* např. v odstavci o zastávání nespravedlivých věcí (s. 184), v odstavci o statečnosti (s. 188) a ve výzvě k nápravě (s. 189). Ve třetí *divisio* je velmi ostrá kritika pokleslých mravů kléru soustředěna na s. 191–192, v rukopisu NKČR, sign. III C 15 ještě pokračuje na ff. 164va–165rb rozsáhlou kritikou hamiznosti a simonie.

58 Srov. Z. Lukšová, Die Synodalpredigt von Jan Hus, s. 65–69.

shledává horší než u pohanských králů. V této souvislosti uvádí následující přísloví nabádající při sporu klerika spíše zabít než doufat, že se spor urovná:

*Si offenderis clericum, interfice eum, alias nunquam habebis pacem cum illo.*⁵⁹

Na jiném místě téhož kázání Stanislav působivě kritizuje zálibu duchovních v navštěvování hospod a barvitě popisuje jejich kněžství nedůstojnou společenskou únavu:

*Sunt ulterius multi de vobis, qui crapule et ebrietate ultra laicos turpiter maculantur, vadunt cum baculis ad thabernam sicut laici ad limina sanctorum et cum inde redeunt, male possunt ambulare, minus loqui et minime tunc scire possunt, quid eorum dignitas sacerdotalis requirat.*⁶⁰

Podobnou kritiku do svého kázání zařazuje i Petr ze Stupna v kázání *Renovamini spiritu*:

*Sacerdotes et clerici ipsis modernis temporibus ita incontinenter ... vivunt, nisi quia ocio vacant, aleas diligunt, thabernas congregant, cum baculis tamquam pastores bestiarum visitant ... Sed heu, quidam plebani ... thabernarii publici sunt facti, ad quorum domos confluunt meretricule in conspectu omnium.*⁶¹

Z expresivní kritiky v kázáních Jana Husa lze zmínit následující úryvek ze *State succincti*, v níž hříšného kněze přirovnává k Jidášovi a celému zástupu pekelných démonů:

*Nam qui ... in veritate non steterit et lumbos precinctus non fuerit et pedes iustitiam non calceatus in preparacione evangelii pacis non steterit, erit secundum testimonium Cristi ut **Iudas Scarioth**, **dyabolus**, quia defluens a gracia, erit **demon**, id est sanguineus ex peccati macula **Belial**, quia absque iugo Domini ex inobediencia, **Sathan**, quia adversarius Cristi, **Behemoth**, quia cruenta bestia, erit **Leviathan**, quia accumulans peccatum, **Mammon** in avaricia, **Bel** in*

59 Stanislav de Znaim, Vos testimonium perhibebitis, fol. 26v.

60 Tamtéž.

61 Konstanzer Konzilspredigten, s. 191.

*gula, Asmodeus in luxuria, angelus Sathane seduccione, sacerdos Dagon adoracione, Balaam malediccione... habitaculum dyaboli, minister peccati, heres inferni, coheres Anticristi, gubernator Lucifer, princeps tenebrarum, nuncius mali, tuba mendacii, amicus Luciferi, cleri confusio, populi excecacio, sal terre infatuatum in sterquilinium valens, tenebre inferni, vicarius Anticristi, quem ipse constituit, ut fieret seductor populi, vite secula, nequicie norma, pravitatis exemplum, cui infudit dyabolus spiritum malicie, ut inter filios seculi sit in nequicia astucior, in luxu lubricior, in superbia pomposior, oppressor iusticie, veritatis spreter, et sic de ceteris, Cristī evangelio contrarior, inter inutiles inutilior et in damnacione profundior.*⁶²

Smilné kněze zase v tomtéž kázání Jan Hus podle Jer (5,3–9) a Ps (21,13) přirovnává ke hřebcům řehtajícím na manželky bližních a označuje je za tučné voly.⁶³ Proti smilným a rozmařilým kněžím ostře vystupuje i ve starším kázání *Diliges*:

*Videamus eciam, si facti sunt pincerne plebani et religiosi monachi (testentur laici, qui sunt in suis tabernis propter eos varie impediti) et quid si querunt absencias, ut exercent liberior in Praga aut alibi meretriceas nequicias sub fuco studii.*⁶⁴

Podobných ostře kritických vyjádření lze zejména v kázáních Jana Husa nalézt celou řadu, častěji se vyskytují i u dalších zástupců českých reformních mistrů na pražské univerzitě, tedy u Stanislava ze Znojma, Petra ze Stupna a Ondřeje z Brodu.⁶⁵ Jejich kritika, jak ukazují výše zmíněné příklady, je ostrá, až expresivní, v některých případech i zcela originálně formulovaná a obvykle stylisticky vybroušená. Krátké kritické pasáže v kázáních Jana Karmelity jsou oproti tomu formulovány stereotypně a suše a jsou ohraničeny ve všech případech formulacemi, na něž jsme upozornili výše.

62 Iohannes Hus, *State succincti*, fol. 32v.

63 Tamtéž, fol. 34r.

64 Z. Lukšová, *Die Synodalpredigt von Jan Hus*, s. 125.

65 Viz kritické pasáže vymezené v poznámkách 54, 56, 57.

REAKCE NA AKTUÁLNÍ SITUACI V SYNODÁLNÍCH KÁZÁNÍCH

Vybraní synodální kazatelé se rovněž odlišují v tom, nakolik svou kritiku vzta-
hují k aktuální situaci a prostoru. U většiny kritických pasáží je obtížné určit,
zda se jedná plně o *topos*, či užžitá kritika, byť obecně formulovaná, byla naráž-
kou na aktuální situaci, kterou posluchači snadno rozeznali. Při hodnocení,
nakolik jsou výtky aktuální, tedy nezbyvá než se soustředit na zmínky o zcela
konkrétních místech či textech, u nichž lze s větší pravděpodobností tvrdit, že
se jedná o aktualizaci, a nikoliv obecné naříkání na úpadek mravů, které bylo
nutnou součástí synodálního kázání.

Za snahu o aktualizaci lze zřejmě považovat výslovné odkazy na provin-
ciální statuta a protokoly, tedy úřední záznamy z jednání synod, které sloužily
jako právně závazná norma pro arcidiecézi.⁶⁶ Již dříve Hledíková⁶⁷ upozornila
na to, že se Jan Hus ve *State succincti* na tyto texty odvolává:

*Et sancte recordacionis Ernestus Pragensis archiepiscopus in statutis provincia-
libus beneficiatos concubinarios statuit esse privandos beneficiis...*⁶⁸

Hus zařazuje statuta jako autoritu ke své kritice konkubinátu u kněží,
společně s Řehořem Velikým, úryvky z kanonického práva a biblickými au-
toritami, a to právě pravděpodobně s cílem svou kritiku přizpůsobit aktuální
příležitosti – arcidiecézní synodě. Podobný přístup užíli i další kazatelé. Zatím
nepovšimnuta zůstala citace provinciálních statut v kázání *Testimonium Cristi*
Ondřeje z Brodu, který je jako autoritu užívá spolu s biblickými místy ve své
kritice simonie, konkrétně vyžadování platby za provedení pohřbu:

*Plebanus secundum statuta synodalia sub rubrica de symonia, si aliquid pro
sepultura postulat, ecclesia sua privari debet...*⁶⁹

66 Jaroslav V. Polc – Zdeňka Hledíková, *Pražské synody a koncily předhusitské doby*, Praha 2002, s. 13.

67 Z. Hledíková, *Synody v pražské diecézi*, s. 124.

68 Iohannes Hus, *State succincti*, fol. 34r.

69 J. Kadlec, *Studien und Texte*, s. 123.

Tentýž úryvek statut, rovněž s výslovným odkazem, užívá v souvislosti s vyžadováním platby za pohřeb ve svém synodálním kázání i Petr ze Stupna.⁷⁰ Jen pro úplnost dodejme, že tentýž nešvar kritizuje i Jan Hus v *Diligēs*,⁷¹ byť výslovně statuta nezmiňuje. Můžeme tedy snad soudit, že vybírání poplatků za pohřby bylo zřejmě reálným problémem, na nějž kazatelé reagovali konkrétními právními hrozbami.

Určitou snahu o aktualizaci můžeme pozorovat i v jiných prvcích kritiky, obzvláště tam, kde kazatelé zmiňují konkrétní instituci, která má být s určitou neřestí spojena. U Jana Husa a Ondřeje z Brodu se v souvislosti s kritikou kněží za to, že raději holdují světským radovánkám než studiu, objevuje pražská univerzita. Ondřej z Brodu ji výslovně zmiňuje:

*In hoc nobili Pragensi studio plures in theatro quam in lectorio ..., plures in meretricum contuberniis quam in vesperarum solempniis, plus, heu, suspectis levitatibus quam morum gravitatibus insudantes oculis dediti ... se estimant obligari.*⁷²

V podobném duchu se vyjadřuje i Jan Hus v *Diligēs* v již zmíněném úryvku:

*(Plebani)... querunt absencias, ut exerceant liberior in Praga aut alibi meretricias nequicias sub fuce studii.*⁷³

Řadu dalších značně konkrétních narážek, u nichž je nepravděpodobné, že by byly užity pouze pro literární obohacení textu, nacházíme zvláště u Ondřeje z Brodu – jako příklad jmenujme jeho stížnosti, že kněží šetří svíčkami při bohoslužbách nebo že lepší víno si schraňují na hostiny a při mši proměňují víno horší kvality.⁷⁴ I v tomto případě podobné pasáže nenacházíme v Karmelitových kázáních. Pokud však přece Jan zmiňuje konkrétní místo, činí tak v souvislosti s oslovením pražského arcibiskupa, nikoliv v rámci kritiky.

70 NK ČR, sign. III C 15, fol. 164va.

71 Z. Lukšová, Die Synodalpredigt von Jan Hus, s. 125.

72 J. Kadlec, Studien und Texte, s. 124.

73 Z. Lukšová, Die Synodalpredigt von Jan Hus, s. 144.

74 J. Kadlec, Studien und Texte zum Leben, s. 122.

ZÁVĚR

Cílem tohoto příspěvku bylo představit dvě synodální kázání Jana Karmelity, který vystoupil na počátku 15. století na pražské arcibiskupské synodě po boku dnes (alespoň v českém prostředí) mnohem známějších kazatelů, jako byli Ondřej z Brodu, Stanislav ze Znojma, Petr ze Stupna a především Jan Hus. Karmelitova synodální kázání *Filius meus vivit* a *Conpelle intrare*, jak jsme se pokusili ukázat, se však od řečí, které při téže příležitosti pronesli ostatní jmenovaní kazatelé, významněji odlišují, a to především rozsahem a charakterem kritiky, jež směřovala na kněžstvo a jeho morální poklesky. Zatímco Jan Karmelita věnuje kritice málo prostoru a formuluje ji stereotypně, v ostatních zkoumaných synodálních kázáních kritické pasáže zaujímají značný prostor a obvykle představují i stylistický vrchol celé promluvy – jejich autoři k nim přistupovali invenčně a mnohdy se nezdřáhali užít i expresivních přirovnání a aktualizací. Stylistický rozdíl mezi kázáními Jana Karmelity a ostatních autorů, který jsme se pokusili upřesnit na konkrétních příkladech, pozorovala již Z. Hledíková. Původ nápadné smířlivosti Karmelitových kázání spatřovala v jeho odlišném intelektuálním a společenském zázemí (Jan Karmelita byl řeholníkem, ostatní jmenovaní kazatelé se rekrutovali ze členů pražské univerzity) a ve složité společenské situaci.⁷⁵ Ta však nebyla stejná v roce 1401 a 1404, a tedy by takové vysvětlení předpokládalo odlišnost mezi starším a novějším Karmelitovým kázáním, obě jsou však co do charakteru kritiky srovnatelná. Spíše než závažnost společenské situace tedy podobu kritiky v Karmelitových kázáních mohlo ovlivnit jednoduše jeho vlastní, patrně konzervativní a k reformám rezervované názorové zaměření.

75 Z. Hledíková, Das Synodal- und Reformpredigtwesen, s. 183.

Ein Ordensbruder unter den Gelehrten: Johannes Carmelita als Prager Synodalprediger

(Zusammenfassung)

Prager Synodalpredigten vom Anfang des 15. Jahrhunderts stellen eine der wichtigsten literarischen Quellen für das Verständnis der historischen Entwicklung in der vorherrschenden Zeit dar. Deren Verfasser waren oft bedeutende reformorientierte Persönlichkeiten der Prager Universität, wie Andreas von Brod, Stanislaus von Znaim, Peter von Stupno oder Johannes Hus selbst. Neben diesen berühmteren Persönlichkeiten predigte auf der Synode zweimal ein ansonsten unbekannter Dominikaner Johannes Carmelita: Seine Reden *Filius meus vivit* (1401) und *Compelle intrare* (1404) sind erhalten. Da die beiden Predigten in diesem Artikel als kritische Ausgaben erscheinen, war es möglich, eine tiefere Analyse der beiden Texte durchzuführen. Es sieht so aus, dass sich die Predigten von Johannes Carmelita in mancher Hinsicht von den Predigten, die seine oben erwähnten Zeitgenossen auf der Prager Synode hielten, unterscheiden: beide seine Predigten stützen sich weitgehend auf juristische Autoritäten, woraus man vielleicht schließen kann, dass Johannes Carmelita ein Jurist war; außerdem lässt sich feststellen, dass die Predigten Carmelitas durch eine gemäßigte Kritik der kirchlichen Missbräuche gekennzeichnet sind, was in den Synodalpredigten dieser Zeit nicht üblich war. Im Gegensatz zu seinen Universitätskollegen, enthalten die Predigten von Johannes Carmelita keine offenen Anspielungen auf die aktuelle Situation, was auf die konservative Einstellung von Johannes Carmelita hinweisen könnte.

Ratio edendi

Synodální kázání Jana Karmelity se dochovala ve dvou rukopisech, které lze datovat k počátku 15. století,¹ přičemž starší kázání *Filius meus vivit* je dochováno v jediném opisu v bamberském rukopise (*B*). Ve stejném rukopise je přepsáno i Karmelitovo novější kázání *Compelle intrare*, které je navíc opsáno i v rukopise Berlínské státní knihovny (*C*):

B: Bamberg Staatsbibliothek, Msc. Theol. 165²

– *Filius meus vivit*: ff. 230va–234ra

– *Compelle intrare*: ff. 242v–245v

C: Berlin Staatsbibliothek, Ms. Theol. lat. qu. 286 (Elect. 825)³

– *Compelle intrare*: ff. 146r–149v

Jako základní pro přepis obou kázání byl v edici zvolen rukopis *B*, jednak proto, že jsou zde stejnou rukou zapsána obě Karmelitova kázání, jednak proto, že i v případě kázání *Compelle intrare* nabízí rukopis *B* lepší čtení.⁴ Obě dochované rukopisné kopie pozdějšího Karmelitova kázání se od sebe však liší jen v maličkostech. Rukopisy pravděpodobně nebyly opsány jeden z druhého, oba nejspíše vycházejí z jiné, dnes nedochované předlohy.

Při přepisu Karmelitových kázání bylo přihlédnuto k transkripčním pravidlům Bohumila Ryby pro středověké latinské texty bohemikální pro-

1 Rukopisy, v nichž jsou Karmelitova kázání dochována, se krom příslušných katalogů (viz pozn. 77 a 78) zabývala podrobně rovněž **Z. Hledíková**, *Das Synodal- und Reformpredigtwesen*, s. 180–181, pozn. 55, 56.

2 Bližší popis rukopisu viz **F. Leitschuh** – **H. Fischer**, *Katalog der Handschriften der königlichen Bibliothek zu Bamberg*, Bd. I. 1, s. 746–747.

3 Bližší popis rukopisu viz **G. Achten**, *Die theologischen lateinischen Handschriften in Quarto der Staatsbibliothek Preussischen Kulturbesitz Berlin*, s. 58–59.

4 Jako lepší bylo vyhodnoceno čtení rukopisu *B* v pěti případech ze sedmi (srov. lin. 146 – benivolencia; 185 – iusticiam; 185 – et in subditis; 204 – fratribus; 364 – verba thematis. Lepší čtení měl rukopis *C* ve dvou případech: 204 – auferatur; 281 – perficiendi. Rukopis *C* měl rovněž mírně větší množství písařských chyb (10 chyb v *C* proti 7 v *B*) a drobných omisí (6 v *C* oproti 1 v *B*).

venience.⁵ Zkratky byly rozepisovány neasimilovanými tvary, kterým písař dával přednost,⁶ nejednotně rozepsané tvary však nebyly sjednocovány.⁷ Ve stejné podobě jako v rukopisu *B* byly zachovány i číslice, a to i v případě, kdy písař kombinuje římské a arabské číslice.⁸ Zjevné písařské chyby nebyly zaznamenávány. V edici jsou použity pro vyznačení přesných citací anglické uvozovky.

Seznam zkratek k edici

<i>a. c.</i>	ante correctionem
<i>add.</i>	additum
<i>cap.</i>	capitulum
CCSL	Corpus Christianorum, series Latina
<i>cfr.</i>	confer
<i>corr.</i>	correctum
CSEL	Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum
<i>C.</i>	causa
<i>c.</i>	canon
<i>De poen.</i>	De poenitentia
<i>del.</i>	deletum
<i>Dig.</i>	Digesta
<i>D.</i>	distinctio
<i>em.</i>	emendavi
<i>hom.</i>	homilia
<i>lib.</i>	liber
<i>lin.</i>	linea
<i>marg.</i>	margo
MPG	Migne Patrologia Graeca
MPL	Migne Patrologia Latina

5 Obsáhlý výběr z těchto pravidel je k dispozici v následujícím skriptu: **Dalibor Havel – Helena Krmíčková**, *Paleografická čítanka: literární texty*, Brno 2014, s. 89–93.

6 Výjimkou je asimilace předpony *in* na *ir*: *Filius meus vivit*, lin. 15 – *irremediabiliter*; *Compelle intrare*, lin. 21 – *irprehensibilis*.

7 Např. *imp*- ve slovech *impietatis* (*Filius meus vivit*, lin. 101) či *imperfecto* (*Filius meus vivit*, lin. 131).

8 Např. *Compelle intrare*, lin. 335 – Psalmista capitulo C17.

<i>om.</i>	omisit
<i>par.</i>	paragraphum
<i>p.</i>	pagina (in editione)
<i>X</i>	Decretales Gregorii IX (Liber Extra)

B
230va

|Sermo sinodalis

Filius meus vivit. Verba proposita habentur Iohannis 4 originaliter, transsumpte currentis Dominice ewangelio literaliter etc. Quod eciam nunc in presenti est hostis
5
versucia, lapsus ille primus, parens noster precepto divinitatis tociusque salubritatis neglecto ipsius honorem cupiens ad sublimitatem, descendit ad yma excecavitque oculos et induravit cor eius, ut non videret oculis et corde non intelligeret. Festuca generis peccati sui faciem sic restrinxit,
10
ingenii purique cordis turbavit aspectum, ut Altissimi documenta saluberrima sincere vase nequieret suscipere; in cuius enim oculos sic ingressa est contagio, inquam, ut sol claritate perpendere non auderet, quia solis fulgur nimius sue mentis visum irremediabiliter obcecabat. Verba sunt beati
15
Ambrosii De opere sex dierum.

“Quia ergo nature ingenuitatem morum probitate defensare neglexit, iusto Auctoris iudicio factum est non quidem, ut abilitate propria nudaretur, sed tamen superinduetur sicut dyploide confusione sua.” Hec
20
Bernhardus Super Cantica, sermone 83. Et sic cum homo in honore esset, item non intellexit, Psalmo 48, ymmo *mutavit gloriam suam in similitudinem vituli comedentis* | *fanum*, Psalmo 105.

B
230vb

“Ita ut quod miserum videris hominem esse, scias.” Hec
25
Seneca in tragediis.

Ego autem, domini mei venerandi, sum vermis et non homo, opprobrium hominum et abieccio plebis, Psalmo 21.
“Non ergo mihi modo recte verba prophete est exponere, sed

3 Filius...vivit] cfr Io 4,50 8 excecavitque...10 intelligeret] cfr Io 12,40
10 Festuca...15 obcecabat] Cfr Ambrosius Mediolanensis, Hexameron, CSEL 32,1, Karl Schenkl (ed.), Wien 1897, dies 4, cap. 1, par. 1, p. 110.
17 Quia...20 sua] Bernardus Claraevallensis, Sermones in Cantica, Bernardi opera II, Jean Leclercq - Charles H. Talbot - Henri M. Rochais (edd.), Romae 1958, sermo 82, par. 5. vol. 2, p. 295, lin. 12.
21 homo...22 intellexit] cfr Ps 48, 21 22 mutavit...23 fanum] Ps 105,20
24 105...25 scias] Seneca Minor, Hercules furens, Rudolf Peiper - Gustav Richter (edd.), Lipsiae 1902, p. 19, v. 463. 27 sum...28 plebis] Ps 21,7
29 Non...34 sapiencia] Gregorius Magnus, Homiliae in Hiezechielem prophetam, CCSL 142, Marcus Adriaen (ed.), Turnhout 1971, lib. I, hom. 11, lin. 572.

1 Sermo sinodalis] in marg. superiori B 10 Festuca] Vestuca B
faciem] se aciem B 14 fulgur] vulgur B 17 ergo] gratis B; em. sec.
Bernardum 22 esset] om. B; add. sec. Ps 48,21 25 Ita...26 tragediis]

30 meam coram vobis deflare miseriam. Unde peto, ut vestra me
oracio faciat talem, qualis et mihi valeam et vobis prodesse.
Potens est indigno mihi et infirmo ex vestra intercessione ista
tribuere, qui ex sua pietate pro nobis dignatus est infirmari,
virtus enim Dei est atque sapiencia,” Gregorius super
35 Ezechielem, 11 omelia in fine.

Ut gratis valeam percipere radios illius superne lucis,
que lux et vita alte est, habetur De penitencia, distincione 1,
capitulo “Velimus”.

Item si cum “nimirum quos repleverit, de se protinus
40 loquentes facit,” ut dicit Gregorius in Pastoralis et habetur
distincione 43, capitulo “Sic rector”, nostraque labia
apperiat, ut valeamus “oris maledicti consuetudinem
resecare,” habetur 24, questione 3, “Qui negligunt”. “Per
eum quippe diffunditur caritas in cordibus nostris,” habetur
45 11, questione 3, c. “Illud”. Et “unusquisque adire sacra
misteria audeat” secundum Gregorium in Registro et habetur
8, questione 1, “In scripturis”, quod et | optime valemus,
graciam sancti Spiritus inpetramus salutantes Virginem
beatissimam mente pia dicentes “Ave Maria”.

B
231ra

50 *Filius meus* etc. loco et capitulo preallegatis. Doctor
eximius beatus Augustinus et habetur De penitencia,
distincione 1, capitulo “Voluntas”.

Item si ad nostrum propositum loquitur mihi hec verba:
55 “Qui autem in Cristo operatur, eius filius esse perhibetur,

36 Ut...37 est] *non inveni* 39 nimirum...40 facit] Gregorius Magnus, Regula pastoralis, CCSL 141, Floribert Rommel - Richard W. Clement (edd.), editio non vulgata, lib. II, cap. 4, lin. 40; D. 43, c. 1 (Friedberg I, 154). 42 oris...43 resecare] C. 24 q. 3 c. 3 (Friedberg I, 990). 43 Per...44 nostris] C. 11 q. 3 c. 87 (Friedberg I, 667). 45 unusquisque...46 audeat] Gregorius Magnus, Registrum epistolarum, Paul Ewald - Ludo Moritz Hartmann (edd.), Berlin 1887-1891, epp. 1, ind. XIV, Epist. 7.5, p. 466, lin. 19; C. 8 q. 1 c. 9 (Friedberg II, 593). 51 Filius meus] Cfr Io 4,50; Augustinus Hipponensis, Sermones ad populum, CCSL 41, Cyrille Lambot (ed.), Turnhout 1961, sermo 10, p. 153, lin. 20. 55 Qui...64 lucis] De poen. D. 1 c. 35-36 (Friedberg II, 1167).

36 radios] radiose B 45 c] qui negligunt per *post del. B* | adire] in B *deest*; *add. sec. Decretum Gratiani* 46 audeat] audiat B; *em. sec. Decretum Gratiani* 51 preallegatis] R. p. *eciam add. in. marg.; abbreviatio* R. p. “reverendi patres” *fortasse legenda est.* 55 Qui... perhibetur] Qui autem in Christo operatur, eius filius probatur. Cuius enim opera quisque facit, eius filius esse perhibetur B; *em. sec. Decretum Gratiani*

unde quibusdam Dominus ait: *Si filii Abrahe estis, opera facite*, Mathei. Item *vos ex patre dyabolo estis, quia opera patris vestri facere vultis*. Nemo autem filius Dei et dyaboli potest esse simul. Nemo enim, ut Cristus ait, *duobus dominis servire potest*. Item ut Iohannes ait in epistula sua: *Qui natus est ex Deo, non peccat*, ergo non est filius dyaboli, solo enim peccato dyaboli filii sumus, ergo de eius regno translati sumus in regnum caritatis filii Dei. Sumus erepti de potestate tenebrarum et facti sumus filii lucis.” Hec ibi.

Nam constat, quod quilibet prelatus “cogitur necessaria queque filiorum suorum cognoscere et ea que refugit animo pacienter audire atque post suspiria celestium quorumlibet carnalium hominum honora portare.” Hec dicit sanctus Gregorius super Ezechielem, omelia 11 prope finem.

B Quia “qui filium | in potestate habet, debet curare, ut
231rb eum heredem instituat,” habetur in Institutis, de exhereditatione liberorum lege. Nam cum “si quis derelinquerit proprios filios et non eos aluerit et, quod pietatis est, necessaria non prebuit, sed occasione concurrencie negligendos putaverit, anathema sit,” habetur in canone, distincione 73, capitulo “Si quis”.

Dicat ergo reverendus pater noster dyocesanus vel prelatus filius ad subditum: *Tu est filius meus dilectus, in quo mihi bene conplacui*, Marci 1. Quia *filius meus vivit* sunt verba thematis, quibus cum diligencia perscrutatis ex predictis triam brevem propositionem elicio:

Primo, quod legalis tradicio est paternalis prosecutio cum ferventi sollicitudine.

Quod filialis erudicio est moralis traduccio cum hereditatis certitudine.

56 Si...57 facite] Io 8,39 57 vos...58 vultis] Io 8,44 59 duobus...60 potest] Mt 6,24; Lc 16,13 60 Qui...61 peccat] 1 Io 5,18 62 de...64 lucis] cfr Col 1,13 65 cogitur...68 portare] Gregorius Magnus, Homiliae in Ezechielem, lib. I, hom. 11, lin. 357. 70 qui...71 instituat] Iustiniani institutiones, Corpus iuris civilis I, Theodor Mommsen, Paul Krüger (ed.), lib. II, tit. 13. 72 si...75 sit] D. 30 c. 14 (Friedberg I, 109). 78 Tu...79 conplacui] Mc 1,11; Lc 3,22; Mt 3,17; 17,5; 2 Ptr 1,17

69 11] ii *B* 71 Institutis] sic *B* 74 occasione] occasionem *B*; em. sec. Decretum Gratiani 76 73] con. 77 vel] verba ante del. *B*

90 Iusticialis promocio est personalis examinacio cum discreta valetudine.

Dixi ergo primo, quod legalis tradicio etc. Hoc propositio patet per beatum Gregorium 24 Moralia, c. 25.

95 Similiter illo Job 34: *Qui vocat duces impios*, ubi sic dicit: “Necesse est, ut hiis, qui preest, qui exempla subditis prebeat, solerter attendat et tantis se sciat vivere, quantis preest, ac vigilanter inspiciat, ne in eo, quod | prelatus est, intumescat; ne iura debita potestatis inmoderacius exigit; ne discipline vis mutetur in vigorem superbie, unde a
100 perversitate subditos restringere poterat, inde magis intuencium corda pervertat; ne, ut dictum est, impietatis dux per officium pietatis existat. Non enim debet hominum ducatum suscipere, qui nescit homines bene vivendo preire; ne qui ad hoc eligitur, ut aliorum culpas corrigat, quod
105 rescare debeat, ipse commitat.” Hec ille.

“Cum in cunctis sacris ordinibus et ecclesiasticis ministeriis sit etatis maturitas, gravitas morum et litterarum sciencia inquirenda, multo forcius in episcopo hoc oportet inquiri, qui ad curam positus aliorum in se ipse debet
110 ostendere, qualiter alios in domo Dei opportuerit conversari.” Hec Extra, de eleccione et electi potestate capitulo.

“Cum in cunctis pensandum valde est, ad culmen quisque qualiter veniat atque ad hoc rite perveniens qualiter vivat et bene vivens qualiter doceat et recte docens
115 infirmitatem suam cottidie quanta consideratione connoscat.” Verba sunt beati Gregorii in homilia de cura pastoralis.

“Licet iuxta apostolum arguere, observare et increpare debeamus, sic tamen debeamus excessum corrigere

93 Gregorium...25] Cfr Gregorius Magnus, Moralia in Iob, CCSL 143B, Marcus Adriaen (ed.), Turnhout 1985, lib. 24, par. 25 (SL 143B).

94 Qui...impio] Iob 34,18 95 Necesse...105 commitat] Gregorius Magnus, Moralia in Iob, lib. 24, par. 25, lin. 49-56 (SL 143B).

106 Cum...110 conversari] X 1.6.7. (Friedberg II, 51). 112 Cum...116 connoscat] Gregorius Magnus, Regula pastoralis, prologus, lin. 11; idem, Registrum epistolarum, epp. 1, ind. IX, Epist. 1, par. 37, lin. 45. 118 Licet...122 servare] X 5.37.3. (Friedberg II, 880).

90 valetudine] tali enim rectitudine re<vi>vetur mor<tuus> qui est fili<us> meus, sunt v<erba> thema<tis> add. in marg. Pars sententiae eiusdem scripta est pauca post et deleta; vide notam apud “Job 34”.

93 25] 22 B; em. sec. Gregorium 94 Job 34] qui enim rectitudine reveletur, mortuus del. post B 107 ministeriis] misteriiis B

B 231vb	singulorum, ut probemus, <i>non que nostra sunt, sed que Iesu Christi querere</i> et in correccione facienda videamur modestiam et maturitatem servare.” Habetur Extra de penitenciis, capitulo “Licet”.	120
	Modernis autem temporibus, ut timeo, quidam, domini mei, <i>plus querunt, que sua sunt, quam Iesu Christi</i> , ut deducit beatus Bernhardus super Cantica sermone 19, ubi dicit: “Quem dabis mihi de numero prelatorum, qui non plus evigilet evacuandis subditorum marsupiis quam viciis extirpandis peccatorum?” “Precia exigunt et peccantibus debitam sollicitudinem non inpendunt.” Confirmatur hoc per Crisostomum Imperfecto omelie 41, ubi ait: “Porciones quisque suas vigilanter aspiciunt et deffendunt et secundum dignitatem suam curam inpendere circa obsequium ecclesie sue non attendunt. Si populus decimas non obtulerit - murmuraciones, et si peccantem populum viderint, nec murmurant et nec contradicunt.” Hec ille.	125
	“Isti sortiti sunt ministrem locum, sed non zelum. Successores omnes cupiunt esse, imitatores pauci. O utinam tam vigiles reperirentur ad curam, quam aliocres currunt ad kathedram, vigilarent utique sollicite servantes ab illis inventam sibi creditam, ymmo vere evigilarent pro semetipsis, ne sinerent de se dici: <i>Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt et steterunt.</i> ” Hec Bernardus super Cantica sermone 79.	130
	Vos autem, domini mei, non, non sic vos “oportet cuncta rimari et ordinem rerum plena inquisitione discutere,” habetur 30, questione II, capitulo “Indicantem”.	135
B 232ra	Illi debent aliis preesse atque aliis ad vivendi exemplum protrahi, qui sint ad censuram fideles, ad dispensacionem concordēs, ad pacem conformes, sint compositi adiutores, ad scienciam probati, ad pacienciam mansveti, ad obedienciam subiecti, sint ad veritatem in iudicio recti, in consilio providi, in iubendo discreti, in disponendo docti, in zelo sobrii, in	140
		145
		150

125 plus...Cristi] Phil 2,21 127 Quem...129 peccatorum] Bernardus Claraevallensis, Sermones super Cantica, sermo 77, par. 1, vol. 2, p. 262, lin. 14. 129 Precia...130 inpendunt] Ibidem, lin. 7. 131 Porciones...136 contradicunt] Opus imperfectum in Matthaem, MPG 56, Parisiis 1859, hom. 44, ad Matth. 23, v. 24, col. 884, lin. 14. 137 Isti...143 steterunt] Bernardus Claraevallensis, Sermones super Cantica, sermo 77, par. 2, vol. 2, p. 262, lin. 22. 145 oportet...146 discutere] C. 30 q. 5 c. 11 (Friedberg I, 1107). 149 ad¹...155 circumspecti] Cfr Bernardus Claraevallensis, De consideratione, Bernardi opera III, Jean Leclercq - Henri M. Rochais (edd.), Romae 1963, lib. IV, par. 12, p. 457, lin. 14.

155 misericordia non remissi, ubicumque et in omnibus
circumspecti. Hec Bernardus homilia 4 in De consideracione.
Nullum itaque omnipotenti Deo false est sacrificium, quale
est zelus animarum. Huic enim Psalmista ait: *Zelus domus*
tue conneedit me. Quantum enim fixura cordis, que per
160 spirituales zelum agitur, omnipotentem Deum placat, aperte
ostenditur, cum offeri per legem simula in sacrificium
iubetur, “de qua scriptum est: *In sartagine oleo conspersa*
frigatur et offerat eam calidam in odorem suavissimum
Domino sacerdos, qui Patri iure successerit.” “Ille enim
sacerdos Patri iure succedit, qui vere se omnipotentis Dei
165 filium deiurat.” Hec Gregorius Super Ezechielem, omelia 12.
Et hoc debet esse dominus noster prelatus dicens: *Filius*
meus es tu, que sunt verba thematis.

Dixi 2°, quod filialis erudicio etc. Patet hec propositio
170 per beatum Ambrosium et assumitur in canone, distincione
47, capitulo “Sicut necesse”, ubi dicit: “Necesse est ergo, ut
ille, qui ordinandus est, *sue domui sit bene prepositus*, id est,
si in legali habitu uxorem habuerit vel filios ad virtutum
studia et verbo et exemplo provocet, ut quod | precepturus est
175 populis, prius exigit a domesticis. Unde Appostolus ad
Epheseos scribens: Uxores suas sicut sua diligant et filios
suos non ad iracundiam provocent, sed enutrient illos in
omni disciplina et correccione Domini. Unde cum ad
Timotheum scribens dixisset: *Sue domui bene prepositus*,
180 statim subiunxit: *habentem filios sibi subditos in omni*
castitate et non in accusacione luxurie.

Non enim talium cohabitator frontem habet alios sibi
redarguendi, unde de beato Job legitur, quod filiis suis
cottidiana offerebat Deo sacrificia offerens holocausta per
185 singulos, quos tante caritatis perfeccione in unum

B
232rb

157 Zelus...158 me] Ps 68,10 161 de...163 successerit] Gregorius Magnus, Homiliae in Ezechielem, lib. I, hom. 12, lin. 583. | In...163 Domino] Lv 6,21 163 Ille...165 deiurat] Cfr Gregorius Magnus, Homiliae in Ezechielem, lib. I, hom. 12, lin. 597. 171 Necesse...209 exhibebit] D. 47 c. 8 (Friedberg I, 172). 172 sue...prepositus] 1 Tim 3,4 176 Uxores...177 suos] cfr Eph 5,28 179 Sue...181 castitate] 1 Tim 3,4 183 quod...188 invitaret] cfr Iob 1,1-5

160 simula] corr. in. marg. ex similia B 171 capitulo] prepositum post del. B 173 virtutum] virtutem a. c. B 174 precepturus] preceptiur a. c. B 179 Timotheum] Corinthiorum em. 182 cohabitator] cohabitatur B; em. sec. Decretum Gratiani 184 holocausta] holocausti B; em. sec. Decretum Gratiani 185 tante] dante cum a. c.

constrinxerat, ut quisque eorum in suo die convivium fratribus pararet et ad epulandum secum 3 sorores suas pariter invitaret. Quia Heli facere dissimulaverit ac falsa pietate superatus filios suos delinquentes ferire noluit, sicut in libro Regum legitur, apud distinctum iudicem semetipsum cum filiis suis crudeli dampnatione percussit. Unde ei divina voce dicitur: *Honorasti filios tuos magis quam me.* 190

Inde cum David eciam erga filios bonitatem, non discipline severitatem exercens eorum iuventutem experimenti didicit perniciosam, quorum puericiam vaga licencia permisit esse voluptuosam; unus quippe eorum sororem suam stupri corrumpens a fratre eius, Absolone videlicet, inter eppulas, quas fratribus suis foris fraudulenter | paraverat, obtruncatus est. Absolon vero, postquam veniam a patre obtinuit, ex regno illum expulit et ad concubinas eius ingressus est. Demum per invia deserti patrem persequens quercu inhesit atque ita suspensus interiit. 200

Hinc et Paulus ad Thymoteum scribit: *Qui suorum et maxime domesticorum curam non habet, fidem negat et est infideli deterior.* Iure ergo, qui domui sue nescit preesse, in episcopum ordinari prohibetur. Qui in re minima et de qua sibi familiar deberet cura inesse, fidelis non est, quomodo in ecclesia Dei, ubi tot sunt et alieni, sollicitam diligenciam exhibebit?" Hoc ille. 205

"Qui animam suam, que unica est, gubernare non potest, quomodo multorum gubernator erit?" Hec Plato. 210

"Audiant ergo prelati, qui sibi commissis volunt semper esse formidini, rare utilitati. Erudimini, qui iudicatis terram, discite subditorum matres vos esse debere, non dominos. Studete magis amari quam metui, et si interdum severitate opus est, paterna sit, non tiranica. Matres fovendo, patres corripiendo vos exhibeatis. Manswescite, deponite severitatem, suspendite verbera, producite ubera, pectora lacte pingwescant, non tippo urgent. Quid iugum vestrum 215

188 Heli...191 percussit] cfr 1 Rg 2,12-34 192 Honorasti...me] 1 Rg 2,29 193 David...202 interiit] cfr 2 Rg 13,1-18,5 203 Qui...205 deterior] 1 Tim 5,8 210 Qui...211 erit] Pseudo Gualterus Burlaeus, Liber de vita et moribus philosophorum, Hermann Knust (ed.), Tübingen 1964, s. 228. 212 Audiant...220 debetis] Bernardus Claraevallensis, Sermones super Cantica, sermo 23, par. 2, vol. 1, p. 139, lin. 24.

196 unus...eorum] unius quisque scilicet B; em. sec. Decretum Gratiani 197 corrumpens] corrupcionis B; em. sec. Decretum Gratiani 204 curam] om. B; add. sec. 1 Tim 5,8 217 Manswescite] mansuetice em. B

- 220 super eos agravatis, quorum potius honora portare | debetis?”
Et post pauca: “Alioquin ille in peccato suo morietur,
sanguinem autem eius de manu tua inquiram.” Hec
Bernhardus super Cantica, sermone 23.
- 225 “Sanguis morientis de manu speculatoris requiritur,
quia peccatum subditi culpe prepositi, si tacuerit, reputatur.
Est ergo, quod faciat, ut etiam moriente subdito se liberum
reddat. Surgat, vigilet, malis actibus contradicat, sicut
scriptum est: discurre, festina, suscita animum tuum, ne
230 dederis sompnum oculis tuis, nec dormitent palpebre tue.”
Hec Gregorius super Ezechielem, omelia 11 exponens illud
Ezechielis 3: *Sanguinem autem eius de manu tua requiram*.
Modernis autem temporibus, ut timeo, quidam, domini
mei, plus diligunt peccantes, quam corrigerent delinquentes,
ymmo *letantur, cum male fecerint*, Proverbiorum 2.
- 235 Vos autem, domini mei, non sic, cum igitur “non sit
maliciis hominum indulgendum,” habetur Extra de rescriptis,
capitulum “Plereumque”.
“Cum et plantare sacram religionem et plantatam fovere
modis omnibus debeamus, nusquam hoc melius exequimur,
240 quam si nutrire ea, que recta sunt, et corrigere, que profectum
virtutis impediunt, commissa nobis auctoritate curemus.”
Habetur Extra de privilegiis, capitulum “Cum ea”.
“Non osculetur pater filium, sed aliquando castiget.
Ergo quando castigatur, qui diligitur, tunc circa eum pietas
245 exercetur. Habet enim et amor plagas | suas, que dulciores
sunt, cum amarissime inferuntur. Dulcior est enim religiosa
castigatio quam blanda remissio, unde propheta: Dulciora
sunt vulnera amici quam blanda oscula inimici.” Ante verba
sunt beati Ambrosii et habetur 2^a, q. 2^a, capitulum “Non
250 osculatur”.
“Non ociose et tociens repetitum est: »Petre, amas me?«
in commissione ovium. Et ego quidem illud significatum per
eum puto, ac si illi dixisset Iesus: »Nisi tibi testimonium
perhibente consciencia, quod me ames et valdeque perfecte
255 ames, et hoc est plus quam tua, plus quam tu es, plus quam

B

232vb

B233r

a

221 Alioquin...222 inquiram] Ibidem, p. 140, lin. 8. 224 Sanguis...229
tue] Gregorius Magnus, Homiliae in Ezechielem, lib. I, hom. 11, lin. 201.
231 Sanguinem...requiram] Ez 3,18 234 letantur...fecerint] Prov 2,14
235 non²...236 indulgendum] X 1.3.23. (Friedberg II, 28). 238 Cum...
241 curemus] X 5.33.3. (Friedberg II, 849). 243 Non...248 inimici] C. 5
q. 5 c. 3 (Friedberg I, 550). 251 Non...258 effusus] Bernardus
Claraevallensis, Sermones super Cantica, sermo 76, par. 8, vol. 2, p. 259,
lin. 14.

te, ut huiusmodi repeticionis mee numerus inpleatur, nequaquam suscipias curam hanc, nec te intromittas de ovibus meis, pro quibus sanguis meus utique est effusus.«” Et post pauca: “Propterea attendite vobis, quicumque opus ministerii huius sortiti estis, attendite, inquam, vobis de 260
precioso deposito, quod vobis creditum est.” Hec Bernhardus super Cantica sermone 16 et inde habetur Extra de eleccione, eciam capitulo “Significasti”.

“Dignum enim est, ut quos Dei timor a malo non revocat, ecclesiastice saltem exerceat se veritas discipline,” 265
habetur ibidem capitulo “Cum in cunctis”, paragrapho “clerici”.

Sic, gloriosi domini mei, actus subditorum per nos reformitur in melius; et dicatis, quia est *filius meus*, sunt 270
verba thematis. | Et tantum de 2°.

B
233rb

Dixi 3, quod iusticialis promocio etc. Patet hoc propositio per Ysidorum De summo bono, libro 3, capitulo “De indignis propositis”, ubi dicit:

“Qui regimen sacerdocii intendit appetere, ante in se 275
discuiat, si vita honori sit congrua, quod si non discrepat, humiliter ad id, ad quod vocatur, accedat. Reatum quippe geminat culpe, si quis cum culpa ad sacerdotale culmen aspirat. Heu, me miserum inexplicabilibus nodis constrictum, si enim susceptum regimen ecclesiastici ordinis retinentem, 280
criminis conscius timeo; si deseram, ne deterior sit culpa susceptum gregem relinquere, amplius reformido. Undique miser metuo et in tanto rei discrimine quid sequar ignoro. Unusquisque casus tanto maioris est criminis, quanto, priusquam caderet, maiorum erat virtutis. Precedencium 285
namque magnitudo virtutum crescit ad cumulum sequencium delictorum. Plerique sacerdotes sue magis utilitatis quam gregis preesse considerant, nec ut prosint presules fieri cupiunt, sed magis ut divites fiant et honorentur.

259 Propterea...261 est] Ibidem, par. 9, vol. 2, p. 259, lin. 22; in *Decretalis Gregorii Papae IX non inveni.* 264 Dignum...265 discipline] X 1.6.7. (Friedberg II, 52). 275 Qui...292 dignitatem] Isidorus Hispalensis, *Sententiae*, CCSL 111, Pierre Cazier (ed.), Turnhout 1998, lib. III, cap. 34, sent. 3a-5, p. 274. lin. 12.

268 gloriosi] *lectio incerta B* 276 sit] *sint B; em. sec. Isidorum* 279 inexplicabilibus] *in explicacionibus B; em. sec. Isidorum* 281 si... 282 reformido] *si desinam, ne detereat sic culpa suspectum gregem relinquuntur amplius reformandum B; em. sec. Isidorum* 287 quam] *tamquam B; em. sec. Isidorum*

- 290 Suscipiuntur enim sublimitatis culmen non pastorali
regimine, sed pro solius ambitione honoris atque abiecto
opere | dignitatis solam appetunt nominis dignitatem.” Hec
ille. B
233va
- 295 “Sicut iniqui et peccatores ministerium sacerdotale
assequi prohibentur, ita indocti et inperiti a tali officio
retrahantur. Illi enim exemplis suis vicio bonos corrumpunt,
isti ignavia sua iniquos corrigere nesciunt. Quid enim docere
poterunt, quod ipsi non didicerunt?” Hec ille. Ideo, prelate,
sollicitudini tue convenit studiose ac diligenter attendere, ut
300 tales ecclesiis tue gubernacioni commissis ministris
proponas, qui et domum Domini sciant decenter disponere
populoque Dei preesse possunt et prodesse. Habetur Extra
De clericis coniugatis, capitulo “Inter cetera”.
- 305 “Sicut is, qui invite renuit, quesitus refugit, sacris
altaribus est admovendus, sic qui ultro hec ambit vel
inopportune se ingerit, est procul dubio repellendus. Nam qui
sic nititur ad alciora ascendere, quid aliud agit, nisi ut
crescendo decrescat et ascendendo exterius interius in
profundum descendat? Itaque, frater karissime, sacerdotibus
310 ordinandis sinceritas vigeat, sit simplex et sine venalitate
consensus, pura electio preferatur, ut ad summum
sacerdocium non suffragio venditorum profectus, sed Dei
credas iudicio.” Verba sunt Gregorii et habetur I, questione
2, capitulo “Sicut is”. “Quia nonnulli modum | avaricie non
315 paventes eciam diversas dignitates ecclesiasticas et plures
ecclesias parochiales contra sacrorum canonum instituta
accipere nituntur, ut cum unum officium vix implere
sufficiunt, stipendia sibi vendicent plurimorum.” Habetur
Extra De clericis non residentibus in ecclesia prebendaria,
320 capitulo “Quia sequamus sanctos apostolos”. Et venerabiles
patres, cum omni fiducia clamo, quod “si quis per simoniam
ordinatus est, sive episcopus, sive prespiter, sive dyaconus,

294 Sicut...298 didicerunt] Ibidem, cap. 35, sent. 1a, p. 275, lin. 2.

298 Ideo...302 prodesse] *non iveni; in Decretalibus non legitur*

304 Sicut...313 iudicio] Gregorius Magnus, Registrum epistularum, epp. 2, ind. IX, epist. 9, 218, p. 206, lin. 12; C. 1 q. 6 c. 3 (Friedberg I, 425).

314 Quia...318 plurimorum] X 3.4.3. Friedberg II, 460). 321 si...323 sacerdocio] C. 1 q. 7 c. 2 (Friedberg I, 427).

299 sollicitudini] sollicitudine *em.* 300 ministres] ordines *add. post in marg.* 304 is] *add. in marg.* 307 nititur] mittitur *B; em. sec. Decretum Gratiani* | agit] arguit *B; em. sec. Decretum Gratiani* 308 crescendo] *add. in marg.*

alienus est a sacerdocio,” habetur 1, questione 6, capitulo “Si quis”.

Modernis autem temporibus multi consequuntur isto modo symoniaco promocionem habentes spem in pecuniam, dicentes: *Emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit*, Deuteronomio 14. Vos autem, domini mei, non sic! “Grave nimis est et absurdum, cum quidam ecclesiarum prelati, cum possint viros ydoneos ad ecclesiastica beneficia promovere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec litterarum sciencia suffragatur, carnalitatis sequentes affectum, non iudicium rationis; unde quanta in ecclesiis dampna proveniant, nemo sane mentis ignorat.” Habetur Extra de prebendis, capitulo “Grave nimis”.

B
234ra

Prelate, “omnem sollicitudinem et curam tam in clericis quam in ecclesiis | eorum, prout melius secundum Deum poterit, inpendendo cum similiter hiis sit redditurus in districti examinis iudicio rationem,” habetur Extra De officio archidiaconi, capitulo “Ad hoc”.

Hoc itaque ex utraque parte discutere debemus, ut subditis dicere possemus: *Filius meus* - sunt verba thematis.

In quibus quidam verbis per me debiliter introductis tanguntur duo brevissime:

Primo, pietatis affectio: **Filius** est Cristus Dei, Luce 23. 2º, affectionis apparicio: **meus** es tu, Psalmo 2º.

Primum est origine **Filius**: filius Dei es, Luce 4. 2º est ex genere, **meus** primogenitus, Exodi 4.

Primum est produccionis expressio: **Filius** - *eris mihi in filium*, 2º Regum 7.

327 Emes...placuerit] Dt 14,26 328 Grave...334 ignorat] X 3.5.29. (Friedberg II, 478). 336 omnem...339 rationem] X 1.23.7. (Friedberg II, 151). 347 Cristus Dei] cfr Lc 23,35 348 meus...tu] Ps 2,7 350 filius...es] Mt 4,3; 4,6 351 meus primogenitus] Ex 4,22 353 eris...354 filium] 2 Rg 7,14

325 multi] multos B 331 verentur] ferentur B 335 nimis] gratis B; *em. sec. Decretalia Gregorii Papae IX* 336 sollicitudinem] pones in kathermicam *post scriptum et del.* 337 secundum] sedet B; *em. sec. Decretalia Gregorii Papae IX* 338 inpendendo] inpetendo B; *em. sec. Decretalia Gregorii Papae IX* | sit redditurus] sic redditur B; *em. sec. Decretalia Gregorii Papae IX*

355 2^m est propagacionis apparicio: **meus** - *tu es filius meus*,
Luce 3.

 Ideo *benediccionem hereditatis possidebis*, prima Petri
360 3, quam nobis prestare dignetur Dei filius, qui est in secula
seculorum benedictus. Amen.

 Explicit sermo factus ad synodum coram archiepiscopo in
Praga per fratrem Iohannem dictum Carmelitam loco etc. ordinis
fratrum predicatorum.

355 tu...meus²] Lc 3,22 358 benediccionem...possidebis] cfr 1 Pt 3,9

363 dictum] *del. B*

B 242v

|Ad sinodum

C 146r

[**Conpelle intrare.** Verba proposita habentur Luce 14 capitulo originaliter, transsumptive autem in currentis Dominice ewangelio literaliter.

5

Reverendissimi patres mei et domini, doctores dignissimi, ceteri prelati, curati, religiosi omnesque clerici ecclesie sancte Dei! Nunc in presenti fateor singulis vobis, quod *vir pollutus labiis ego sum*, Ysaie 6°, tamen quia sum rudis ad intelligendum, eo quod non cognovi litteraturam, Psalmo 69°, tamen quia sum ebes ad inveniendum, eo quod mirabilis est sciencia tua et non potero ad eam, Psalmo 138°, tamen quia sum elingwis ad loquendum, eo quod *adhereat lingwa mea faucibus meis*, Psalmo 135°, dicere enim possum cum beato Bernhardo super Cantica, sermone 36, quod “ad loquendum urgeor, et si tacuero et custodiam ori meo posuero, os meum condempnabit me, quod si locutus fuero, idem profecto vereor, ne me loquentem videlicet et non facientem itidem os meum condempnabit me,” cum predicator debet esse vita et sciencia irreprehensibilis, ut habetur 6^a, questione 1^a, “Oportet” et dictinccione 36°, capitulo “Qui ecclesiasticis”. Ecce et dictinccione 38, capitulo “Ignorancia”.

10

15

20

Ideo *angustie mihi sunt undique*, Danielis 13°. *Nunciemus hec in aula summi regis*, 4^{ti} Regum 7°, et adoremus eum, Psalmo 44°, nam

25

“flectitur iratus voce rogante Deus”, ut dicit Ovidius, libro 1°, De arte.

9 vir...sum^l] Is 6,5 10 non...litteraturam] Ps 70,15 12 mirabilis... eam] cfr Ps 138,6 14 adhereat...meis] Ps 136,6 16 quod...20 me] Bernardus Claraevallensis, Sermones in Cantica, Bernardi opera II, Jean Leclercq, Charles H. Talbot et Henri M. Rochais (edd.), Romae 1958, sermo 36, par. 1, vol. 2, lin. 7. 20 predicator...21 irreprehensibilis] Cfr C. 8 q. 1 c. 12 (Friedberg I, 594); D. 26 c. 2 (Friedberg I, 98); D 28 c. 1 (Friedberg I, 141). 25 angustie...undique] Dn 13,22 26 Nunciemus... regis] 4 Rg 7,9 27 adoremus] cfr Ps 94,6 28 flectitur...Deus] Publius Ovidius Naso, Ars amatoria, Rudolf Ehwald (ed.), Lipsiae 1907, lib. I, v. 437, p. 195.

1 Ad sinodum] om. C 5 ewangelio] om. BC; add. sec. sermonem Filius meus vivit 11 69o] 6° 9 B; 6° C

30 Unde Ambrosius super Lucam: “Aperi os tuum, sed
priusquam apperiat, inplora,” ut *intret in conspectu meo*
oratio tua, Psalmus 87. *Et sic quaecumque petieritis in*
oratione credentes, accipietis, Mathei 21. Ut igitur opus
35 Spiritus sancti inpetremus, quia “Spiritus sanctus in
electorum suorum cordibus permanet,” ut habetur De
penitentiis distincione et capitulo “Si quis”, §
“Querendum”. Absente | enim gracia animas salvare non
possumus, habetur distincione 4°, capitulo “Quemlibet”.
40 “Quisquis ergo credit posse fieri aliquam creaturam aut in
melius aut in deterius inmutari nisi ab ipso summo
Creatore, qui omnia fecit procul dubio, infidelis est et
pagano deterior,” ut habetur 26^a, questione 3, quasi in fine
capituli “Cum episcopi”. Quia *consumacio sermonum ipse*
45 *est*, Ecclesiastici 43. Pro cuius adiutorio in nostri sermonis
exordio invocabimus Virginem gloriosam dicentes cum
sancto Ambrosio: “O pulcrum ad videndum, o admirabile
ad contemplandum, o desiderabile ad amandum, quo
effugis capacitatem cordis mei, o Virgo mirabiliter
50 singularis et singulariter mirabilis, per quam elementa
renovantur, inferna remediuntur, demones concultantur et
angeli | reintegrantur?” Hec ille.

B 243r

Accedamus ergo ad eam *renovantes spiritum mentis*
nostre, ad Epheseos 4°, ut apud Dominum excuset
55 nostrorum lapsus criminum. Proferamus ei illud verbum
angelicum dicentes mente pia “Ave Maria”.

C
146v

60 *Compelle intrare* loco et capitulo preallegatis. Doctor
eximius beatus Augustinus ad Vincencium Donatistam - et
assumitur in canone 23, questione 4, capitulo “Nimirum” -

30 Aperi...31 inplora] Ambrosius Mediolanensis, Expositio evangelii
secundum Lucam, CCSL 14, Marcus Adriaen (ed.), Turnhout 1957, lib.
V, lin. 514. 31 intret...32 tua] Ps 87,3 32 Et...33 accipietis] Mt 21,22
35 Spiritus...36 permanet] De poen. D 2, c. 11 (Friedberg I, 1193).
38 Absente...39 possumus] *non inveni* 40 Quisquis...43 deterior] C. 26
q. 5 c. 12 (Friedberg I, 1031). 44 consumacio...45 est] cfr Sir 43,29
47 O...49 mei] cfr Anselmus Cantuariensis, Oraciones sive meditationes,
Opera omnia III, Franciscus Salesius Schmitt (ed.), Edinburgh 1946,
oratio 7, p. 21, lin. 89. 49 Virgo...52 reintegrantur] Cfr ibidem, lin. 82.
53 renovantes...54 nostre] Eph 4,23

31 priusquam] antequam C 34 novum] bonum C 37 §] *om. C*
38 Querendum] *in* De poen. D. 2, c. 11 *non invenitur* 44 Cum] *om. C*
54 ad Epheseos] Epheseos BC

ad nostrum propositum loquitur in hec verba: “Non omnis, qui parcit, amicus est, nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora sunt vulnera amici quam blanda oscula inimici; melius est cum severitate diligere quam cum levitate decipere.” Et post pauca: “Putas neminem debere cogi ad iusticiam, cum legas patremfamilias dixisse: *Quoscumque inveneritis, cogite intrare*; cum legas etiam ipsum apostolum Saulum, postea Paulum, ad veritatem recognoscendam et tenendam magna violencia Crisi cogentis esse compulsum?” Hec ille. Ubi apparet, quod viri ecclesiastici, religiosi, seculares clerici et layci debent a prelati ecclesiarum ad recte vivendum compelli.

Cum “episcopus receperit in mandatis, ut tam circa viros religiosos, quam etiam clericos seculares sue iurisdictioni subiectos, qui multa et gravia crimina committere proponunt, inquirat et corrigat apelacione remota, que viderit corrigenda, statuens ad reformationem eorum, quod regulare fuerit et honestum,” ut habetur Extra, “De officio iudicis ordinarii”, capitulo “Licet in corrigendis” et Extra, “Qui filii sunt legitimi”, capitulo “Per venerabile”; et Digesta, De legibus et senatus consultis, lege “Princeps”, nam “iuris precepta sunt honeste vivere,” ut habetur in statutis, lege “de iusticia et iure”, lege “Iusticia”, § “Iuris precepta”. Et si opus fuerit publicum, convocet auxilium, ut habetur Extra, “De officio iudicis ordinarii”, capitulo “Perniciosam” et distincione 91°, capitulo “Eleutherius” et 11^a, questione 1^a, “Petimus” et distincione 89°, capitulo “Nemo” et Extra, “De maiortate et obediencia”, capitulo “Omnes”. Et sic “princeps Romanus victor existat non solum in hostilibus

61 Non...65 decipere] C. 23 q. 4 c. 37 (Friedberg I, 916); Augustinus Hipponensis, Epistulae, CSEL 44, Alois Goldbacher (ed.), Wien 1904, ep. 93 (ad Vincentium episcopum Cartanensis), par. 4, p. 169, lin. 85.
 65 Putas...70 compulsum] C. 23 q. 4 c. 37 (Friedberg I, 916).
 73 episcopus...78 honestum] X 1.31.12. (Friedberg II, 190). 80 Qui...
 81 venerabile] Cfr X 4.17.13. (Friedberg II, 714). 81 De...82 Princeps] Cfr Dig. 1.3.31. 82 iuris...83 vivere] Dig. 1.1.10.1. 84 Et...85 auxilium] Cfr X 1.31.1. (Friedberg II, 186). 87 distincio...Eleutherius] Cfr D. 91 c. 1 (Friedberg I, 316). | 11a...88 Petimus] Cfr C. 11 q. 1 c. 19 (Friedberg I, 631). 88 distincione...Nemo] Cfr D. 81 c. 3 (Friedberg I, 281). | Extra...89 Omnes] Cfr X 1.33.4. (Friedberg II, 196).
 90 princeps...93 triumphator] Institutiones Iustiniani Augusti, Phillip E. Huschke (ed.), Leipzig 1914, constitutio “Imperatoriam”, pr. p. 1, lin. 8.

75 crimina...76 proponunt] proponuntur BC; em. sec. *Decretalia Gregorii papae* 85 convocet] convocent C

- preliis, sed eciam per legitimos tramites calumpnancium
iniquitates expellens, | et fiat tam iuris religiosis, quam B 243v
victis hostibus triumphator.” Habetur in Institutis quasi in
principio, lege 1, “Imperatoriam maiestatem”.
- 95 Sic igitur, venerabilis pater et domine dyocesane, vel
tu, prelate, *compelle intrare*, sunt verba thematis. Quibus
cum diligencia perscrutatis ex iam dictis triplicem
proposicionem elicio atque propono:
- 100 Prima est, quod viciorum extirpacio est presidencie
exsecutio | cum debito scrutinio et vero iudicio. C 147r
- Errorum confutacio est doctrine dilatacio cum
exercicio continuo et studioso concilio.
- 105 Deviorum reduccio est iustorum consolacio cum
animo zelotipo et condigno premio.
- 110 Correcti defectuosi possint bona ampliare vitam
beatamque intrare. Tu, prelate, *compelle intrare*, sunt verba
thematis.
- Prima propositio concurret reverendissimos dominos
prelatos, qui *malos foras miserunt*, Mathei 13.
- 115 Secunda concernit scientificos doctores approbatos,
qui sunt *legis doctores*, 1^a Thymothei 1°.
- Tercia concurret honestissimos viros ecclesiasticos,
qui reddunt *honorem et iustificacionem Domino*, Baruch
2°.
- 120 Vos igitur, venerabilis pater et domine vel prelate
sancte Pragensis ecclesie dyocesane, ceteri prelati
illustrissimi, qui estis maxima excellencia, magna
prepotencia, divina providencia grate *exaltati apud*
125 *proximos*, Ecclesiastici 15°. Vos, doctores fragrantissimi,
qui estis certa evidencia in vera sciencia Dei spiritali
gracia illustrati ad illuminacionem sciencie Dei, 2^a ad
Corinthios 4°; vos, viri ecclesiastici, qui estis devotissimi

114 malos...miserunt] Mt 13,48 116 legis doctores] 1 Tim 1,7
118 reddunt...Domino] Bar 2,17 124 exaltati...125 proximos] Sir 15,4
127 ad¹...Dei] cfr 2 Cor 4,6

101 iudicio] *add. supra lin. B* 121 domine] domine dyocesane *a.c. B*
124 grate] grati *C*

in interna consciencia, deifica clemencia, sub vera
obediencia firmiter roborati, ut *possitis resistere in die* 130
mala, Epheseis 4°; vos istam vitam deducatis et honeste
sic vivatis, ut dominus noster dyocesanus vel
administratores non oporteat pro nobis destinare dicentes
ministis carceris: *compelle intrare*. Et sunt verba thematis.

135

Dixi primo, quod viciorum extirpacio etc. Patet hec
proposicio per beatum Ieronimum et assumitur in canone
distincione 45^a, capitulo “Recedite”, ubi sic inquit: “Boni
etenim rectores ex sua infirmitate aliorum infirmitates
pensantes magis per humilitatis et mansuetudinis 140
levamentum student peccantes ab erroris laqueo eruere
quam per austeritatem in foveam perditionis mutantes
propellere.” Hec ille. Quia asperitas immoderata
correccionem non inducit, nec salutem habetur. Ibidem
capitulo “Cum beatus”: “Plus tamen erga corrigendos agat 145
benivolencia quam severitas, plus cohortacio quam
commocio, plus caritas quam potestas.” “Cum nemo
vestrum sine reprehensione vivat aut sine peccato vivat,”
habetur ibidem capitulo “Licet”. Unde Gregorius 2°
Moralium et assumitur in Canone distincione 45^a, 150
capitulo “Disciplina”, ubi dicit: “Miscenda est enim
bonitas cum severitate et facienda ex utraque
temperamentum ita, ut neque multa asperitate exultarentur
subditi, neque minima pietate solvantur” sic, quod nec
levitas mansuetudinis sine rectitudine | severitatis, neque 155
zelus rectitudinis sine mansuetudine in prelatis debet
inveniri, et cum prelati in omnibus negociis suis | debent
attendere, “quid liceat secundum equitatem, quid deceat
secundum honestatem, quid expediat secundum
utilitatem,” ut habetur Extra, “De voto et voti 160
redempcione”, capitulo “Magne devocionis”. Nam
“homines intellectu et ratione vigentes naturaliter aliorum
domini sunt et rectores,” ut dicit Aristoteles primo

C
147v
B 244r

130 possitis... 131 mala] Eph 6,13 **138** Boni... 143 propellere] D. 45 c. 16 (Friedberg I, 166). **145** Plus... 147 potestas] D. 45 c. 4 (Friedberg I, 162). **147** Cum... 148 vivat²] ibidem **151** Miscenda... 154 solvantur] D. 45 c. 9 (Friedberg I, 163). **158** quid¹... 160 utilitatem] X 3.34.7. (Friedberg II, 591). **162** homines... 163 rectores] Les Auctoritates Aristotelis. Un florilège médiéval. Etude historique et édition critique, Jacqueline Hamesse (ed.), Louvain 1974, n. 1, p. 252.

138 Boni] reverendi C **146** benivolencia] benivolenciam C **156** debet... 157 inveniri] om. B

165 Polliticorum. “Nemo recte monitoris personam suscipit,
nisi qui artibus suis errata condempnat et amorem
innocencie conversacioni demonstrat,” habetur
dictinccione 81^a, capitulo “Nemo”. “Si quidem maior reatu
delinquit, qui pociori honore fruitur, et graviora facit vicia
170 peccatorum sublimitas peccantium,” ut habetur 25,
questione 1, capitulo “Nulli phas”. Et ratio est: “Quod
enim agitur a prelatis, facile trahitur a subditis in
exemplum,” ut habetur Extra, “De voto” etc., capitulo
“Magne devocionis”.

175 Et sic modernis temporibus, ut timeo, “recessit lex a
sacerdotibus, religio a monachis, equitas a iudicibus,
iusticia a principibus, reverencia a parentibus, castitas a
vulgaribus, continencia a viduis, pudicia a coniugatis,
honestas a clero, fides a populo,” ut dicit sanctus
Bernhardus. Ymmo *omnes declinaverunt, simul inutiles*
180 *facti sunt*, Psalmo 13, ab individuis usque ad
generalissima, *a planta pedis usque ad verticem non est in*
eo sanitas, Ysaie 1°.

Vos autem, domini mei, non sic, sed state in iusticia
et timore Dei, Ecclesiastici 2°. Quoniam timor est
185 “iusticiam tollere, suo cuique iura servare et in subditis
non sinere, quod peccatum est, fieri, sed in omnibus, quod
iustum est, custodire,” ut ait beatus Augustinus in quadam
epistula ad Constanciam, reginam Gallie. “Quoniam
divina providencia eligit sanctitatem tui fidei et vitam
190 cristianam custodiendam et ecclesiam suam regendam
committeret.” Hec Anselmus in epistula de incarnatione
Verbi ad Urbanum papam. Ideo “probatissimi et
discretissimi defensores assint discipline cottidiane,

164 Nemo... 166 demonstrat] D. 81 c. 2 (Friedberg I, 281). 167 Si... 169
peccantium] C. 25 q. 1 c. 4 (Friedberg I, 1008). 170 Quod... 172
exemplum] X 3.34.7. (Friedberg II, 592). 174 recessit... 178 populo] *non*
inveni 179 omnes... 180 sunt] Ps 13,3 181 a... 182 sanitas] Is 1,6
183 state... 184 Dei] cfr Sir 2,1 185 iusticiam... 187 custodire] C. 12 q. 2
c. 9 (Friedberg I, 689); cfr Gregorius magnus, Registrum epistolarum,
Paul Ewald - Ludo Moritz Hartmann (edd.), Berlin 1892-1899, epp. 2,
ind. IX, epist. 9, 226, p. 217, lin. 24. 188 Quoniam... 191 committeret]
Anselmus Cantuariensis, Epistula de incarnatione Verbi, Opera omnia II,
Franciscus Salesius Schmitt (ed.), Edinburgh 1946, cap. 1, p. 3, lin. 7.
192 probatissimi... 196 sceleratis] Codex Iustinianus, Corpus iuris civilis
III, Paul Krüger (ed.), Berlin 1877 (Ed. ster. 10, 1929), lib. I, tit. 55 (De
defensoribus civitatum), const. 6, p. 91, col. 1, lin. 10.

168 vicia] iudicia BC; em. sec. *Decretum Gratiani* 185 iusticiam] iusticia
C | et] ut C 191 Anselmus] Anbrosius B

	presint actibus, qui non sinant crimina impunita convalescere, removeant patrocinia favoremque reis auxilium scleratis,” habetur in codice, “De defensionibus civitatum” lege. <i>Per omnes regiones melior est manifesta correccio quam amor absconditus</i> , Proverbiorum 27, “unde necesse est queque negocia ecclesiastica post multarum experimenta causarum sollicitius perspicere, diligentius precaveri, quatenus per spiritum caritatis et pacis omnes materie scandalorum et presumptio iniustorum atque oppressio simplicium fratrum de ecclesiis Domini auferatur, et sicut non vult quisque fratrum se aliorum iudicio pregravari, ita non audeat alii inferre, quod sibi non vult fieri,” habetur in canone, distincione 45 ^a , capitulo “Licet plurimum”. Ista igitur, venerabilis pater et domine dyocesane vel prelate, precepto observare, et sic <i>compelle intrare</i> , sunt verba thematis.	195
		200
C 148r		205

Dixi 2° quod errorum confutacio etc. Patet hec
propositio Extra, “De reliquiis et veneracione sanctorum”,
capitulo unico, ubi Bonifacius 8us commendat doctores in
hec verba: “Per horum doctorum perlucida ac salutaria
documenta, qui virtutibus ecclesiam decoraverunt ac bonis
moribus informaverunt, erorū tenebris profugatis totius
corpus ecclesie tamquam sydas irradiant matutinum.
Eorū eciam fecunda facundia, celestis ir̄rigui gracia
influyente, Scripturarum enigmata reserat, solvit nodos,
obscura dilucidat dubiaque declarat, profundis quoque ac
doctorum illorū sermonibus ampla ipsius ecclesie fabrica
gemma vernantibus rutilat et verborū elegancia singulari
gloriosius sublimata choruscat.” Hec ille. Nam “per quos
ecclesia circumfertur sacris litteris, semper debent
insistere, ne tunc querant discere, cum ex officio alios
debeant edocere. Hinc eciam David prius ex gracia
Spiritus sancti donum sciencie percepit et postea regni
amministracione assecutus est. Salomon quoque non
divicias, non longa tempora huius vite, sed sapienciam a

197 Per...198 absconditus] Prov 27,5 **199** unde...206 fieri] D. 45 c. 4 (Friedberg I, 161). **214** Per...223 choruscat] 3.22.1. in VI° (Friedberg II, 1060). **223** per...230 inpetravit] D. 36 c. 2 (Friedberg I, 134).

198 27] 2° C 204 auferatur] auferat B | fratrum] fructum C 205 inferre]
inferri C 213 unico] unice C 214 Per horum] horum per C
217 matutinum] matutina C 218 celestis] ceteris C | ir...rigui] sic B
219 solvit] om. C 220 dubiaque] dubia C 229 a] ex C

230 Deo expetiit et inpetravit.” Habetur in canone, distincione
 35^a, capitulo “Qui ecclesiasticis”, § “Ecce”. “Taliū
 namque quicumque venustatis assumpti debitive officii
 velit emollimenta prosequi, in universa morum honestate
 235 oportet, ut polleat preclarus; ut sit in sermone verax, in
 iudicio iustus, in consilio providus, in commisso fidelis,
 constans in vultu, pius in affatu, virtutibus insignis,
 bonitate laudabilis existat,” ut dicit Boecius in 2° De
 disciplina scoliarium, “quia sepe dictorum virtus perditur,
 cum apud corda audiencium loquacitas incauta
 240 oportunitate levigatur et auctorem suum hec eadem
 loquacitas inquinat, quia servire auditoribus ad usum
 perfectius ignorat.” Hec Gregorius in Pastoralis et
 assumitur in canone, distincione 43^a, capitulo “Sic
 recorder”.

245 Et sic modernis temporibus, ut timeo, ne hec sit
 doctrina multorum doctorum, “qui hic habent proprium, ut
 humiliter inferre nesciant, quod docent, et recta, que
 sapiunt, recte ministrare non possunt. Videntur enim quasi
 in quodam summitatis culmine residere eosque, quos
 250 docent | velud infra se longe positos in yma respiciunt,
 quibus non consulendo, sed vix dominando loqui
 dignantur.” Hec in canone, distincione 46^a, capitulo “Hoc
 habet”. “Hii namque sunt fontes sine aqua et nebule
 turbinibus exagitate, quibus caligo tenebrarum reservatur,”
 255 habetur 2, questione 7^a, capitulo “Sicuti”; “tam in pena,
 quam in culpa”, ibidem § “Quia ergo”. Hii sunt, qui
*finbrias dilatant, philacteria magnificant, in publicis
 spectaculis eminenciora querunt sedilia, ab omnibus
 “rabi” nomine salutari desiderant*, ut dicit Boecius De
 disciplina.

260 Vos autem, domini mei, non sic! “Caveat enim bonus
 doctor, ne elatis moribus predicet, quem in cordibus

C
 148v

231 Taliū...237 existat] Cfr Ps. Boethius, De disciplina scoliarium, Olga Weijers (ed.), Leiden, Köln, 1976, cap. 6, par. 5, s. 124. 238 quia...
 242 ignorat] Gregorius Magnus, Regula pastoralis, CCSL 141, Floribert
 Rommel - Richard W. Clement (edd.), editio non vulgata, lib. II, cap. 4,
 lin. 76; D. 43 c. 1 (Friedberg I, 154). 246 qui...252 dignantur] Cfr D. 46
 c. 1 (Friedberg I, 167). 253 Hii...254 reservatur] C. 2 q. 7. c. 31
 (Friedberg I, 492). 255 tam...256 culpa] C. 2 q. 7 c. 31 (Friedberg I,
 493). 257 finbrias...259 desiderant] Mt 23,5-7 261 Caveat...264
 insectatur] D. 46 c. 1 (Friedberg I, 167).

234 preclarus] preclarius C 249 quodam] quoddam BC 255 2] eciam C
 256 §] om. C

audiencium (supple dyabolum) sacris canonibus insectatur,” ut habetur distincione 46^a, capitulo “Hoc habet”. Ideo “ab ecclesiarum prelati et caplanis, ad theoloyce professionis studium aliqui docibiles destinuntur, qui cum docti fuerint, in Dei ecclesia velud splendor fulgeant firmamenti, ex quibus postea copia possit haberi doctorum, qui velud stelle in perpetuas eternitates mansuri ad iusticiam valeant plurimos erudire,” ut habetur Extra, “De magistris” et “ne aliquid exigatur pro licencia docendi,” capitulo “Super specula”. “Tales persone sunt admittende, que discrecione preemineant et morum fulgeant | honestate,” habetur Extra “De etate et qualitate et ordine faciendorum”, capitulo “Indecorum est”. Hiis doctoribus, qui “si proprii proventus ecclesiastici non sufficiunt, predicti, suple prelati, necessaria subministrent,” habetur Extra, “De magistris”, capitulo “Super specula”. “Quoniam ecclesia Dei sicut pia mater providere tenetur, ne pauperibus, qui parentibus operibus iuvare non possunt, legendi et perficiendi oportunitas subtrahatur,” habetur ibidem capitulo “Quoniam”. Tales enim, domini mei, discite invitare et dicentes: *Conpelle intrare*, sunt verba thematis.

Dixi 3°, quod deviorum reduccio etc. Patet hec proposicio per Ysidorum De vita clericorum et assumitur canone, distincione 23, capitulo “Hiis igitur lege”, ubi dicit: “Hiis igitur lege patrum cavetur, ut a vulgari vita seclusi a mundi voluptatibus se abstineant, non spectaculis, non pompis intersunt, convivia publica fugant, privata non tantum pudica, sed sobria colant, usuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationibus lucrorum, non fraudibus cuiusquam studium appetant, amorem pecunie quasi materiam cunctorum malorum vel criminum fugiant, secularia officia negociaque obruant,

265 ab...270 erudire] X 5.5.5. (Friedberg II, 721). 272 Super specula] X 5.5.5. (Friedberg II, 770). | Tales...274 honestate] X 1.14.3. (Friedberg II, 126). 276 si...278 subministrent] X 5.5.5. (Friedberg II, 771). 279 Quoniam...282 subtrahatur] X 5.5.1. (Friedberg II, 768). 289 Hiis...310 incubant] Isidorus Hispalensis, De ecclesiasticis officiis, CCSL 113, Christopher W. Lawson (ed.), Turnhout 1989, lib. II, cap. 2, lin. 2; D. 23 c. 3 (Friedberg I, 80).

263 supple dyabolum] *om. cum spatio duorum verborum B* 264 46a] 16 B 279 ecclesia] *eciam B* 281 perficiendi] *proficiendi B* 288 23] 33 C 296 fugiant] *del. C*

honoris | gradum per ambitionem non suscipiant, pro
 beneficiis medicine Dei minima non capiant, dolos et
 coniurationes caveant, odium emulationes, obrectaciones
 300 atque invidiam fugiant, non vagis oculis, non effrenis
 lingua vel petulancia fluidoque gressu incedant, sed
 pudorem ac verecundiam mentis, simplici habitu
 incessuque ostendant, viduarum et virginum
 305 frequentaciones fugiant, contubernia extranearum
 feminarum nullatenus appetant, castimoniam quoque
 inviolati corporis perpetue conservare studeant, senioribus
 quoque debitam reverenciam prebeant, neque ullius
 iactancie studiis semetipsos attollant, postremo doctrine
 310 leccionibus, psalmis, ympnis, canticis iugi exercicio
 incubant.” “Hec et multa similia nihil est aliud quam viciis
 omnibus repudium dare et omnia blandimenta carnalia
 refrenare.” Hec Prosper De vita contemplativa. Unde
 Bernhardus: “Pensemus itaque singuli, in quo gradu sit
 quisque positus, et studeamus proficere de die in diem,
 315 quoniam de virtute in virtutem Deus deorum in Syon
 videbitur.” Hec Bernhardus in sermone de mortuo et
 peregrino. “Nam qui habet unam virtutem, habet omnes
 participative, quidem non proprietate,” ut dicit Ieronimus
 Contra Pellagianos, libro 1. Ideo “erubescant inpii et
 320 intelligant iudicio Spiritus sancti eos, qui in sacris
 ordinibus prespiteratu, dyaconatu, subdyaconatu sunt
 positi, si caste non vixerunt, excludendos ab omni
 eorum graduum dignitate,” habetur Extra, “De etate et
 qualitate et ordine faciendorum”, capitulo “A multis” et
 325 distincione 81^a, capitulo “Maximianus”, “quia non in
 sublimitate graduum, sed in amplitudine caritatis
 acquiritur regnum Dei,” habetur Extra, “De temporibus

310 Hec...312 refrenare] Iulianus Pomerius, De vita contemplativa, MPL 59, Parisiis 1862, lib. III, cap. 12, 3, col. 492C. **313** Pensemus...316 videbitur] Bernardus Claraevallensis, Sermones in Quadragesima, Bernardi opera IV, Jean Leclercq, - Henri M. Rochais (edd.), Romae 1966, sermo 6, par. 4, p. 379, lin. 15. **317** Nam...318 proprietate] Cfr Augustinus Hipponensis, Epistulae, ep. 167 ad Hieronymum, par. 4, p. 591, lin. 11. **319** erubescant...323 dignitate] X 1.14.9. (Friedberg II, 128); D. 32 c. 11 (Friedberg I, 120). **325** quia...327 Dei] X 1.11.5. (Friedberg II, 119).

301 vel] aut C **302** verecundiam] verecundia C **305** castimoniam] castimonia BC **307** neque] om. C **308** studiis] studio C **313** itaque singuli] singuli itaque B **320** Spiritus sancti] sancti Spiritus C **322** si] om. BC; add. secundum Decretalia

	ordinationum et qualitate ordinandorum”, capitulo “Ad aures nostras”.	
B 245v	Modernis autem temporibus, ut timeo, quidam desistunt honeste occupacioni, sed continue insistent detraccioni et proximorum persecucioni. <i>Quare me persequimini?</i> Inquit Iob 19 capitulo. Forte quia <i>mendicus sum et pauper</i> , Psalmo 39°. <i>Persecuti sunt me</i> , Psalmista capitulo C17.	330 335
C 149v	Vos autem, domini mei, non sic! “Nolite persequi eos, qui Deo recte famulantur et sincera voluntate superna Domini mandata custodiunt, quia non decet, ut carnales spirituales persequantur,” ut habetur in canone VI, questione 1, capitulo “Quietem”. “Caveat itaque unusquisque, ne aut linguam aut aures habeat prurientes, id est, ne aut ipse aliis detrahat, aut alios detrahentes audiat. <i>Sedens</i> , inquit propheta, <i>adversus fratrem tuum loquebaris</i> detrahendo <i>et adversus filium matris tue ponebas scandalum</i> etc. Parcant singuli detraccioni lingwe custodiantque sermones suos et sciant, quia cuncta, que de aliis locuntur, sua sententia iudicabuntur. Officium singulorum sit, dilectissimi, non solum oculos castos servare, sed eciam lingwam, ne quid in cuiusquam domo agatur, alia domus umquam per eos noverit. Habeant omnes simplicitatem columbe nec cuiquam machinentur dolos et serpentis astuciam, ne aliorum subplantentur insidiis,” habetur in canone 6, questione I, capitulo “Ex merito”, § “Capite langwescente” et 11, questione 3. Non solum hiis igitur, domini mei, studeatis intendere, ut non dicatur vobis: <i>Compelle intrare</i> .	340 345 350 355
	In quibus quidem verbis debiliter introductis tanguntur duo:	
	Primo assiduitas paterna: compelle , <i>quem fecit Dominus</i> , Psalmo C17.	360

332 Quare...333 persequimini] Iob 19,22 333 mendicus...334 pauper] Ps 39,18 334 Persecuti...me] Ps 118,86 336 Nolite...339 persequantur] C. 6 q. 1. c. 12 (Friedberg I, 557). 340 Caveat...353 insidiis] C. 6 q. 1 c. 13 (Friedberg I, 557). 360 quem...361 Dominus] Ps 117,24

334 Psalmo] psalmista C | Psalmista] gratis Psalmista BC 335 C17] om. C 337 famulantur] simulantur B 346 et] ut C 350 umquam] inquam BC; em. sec. Decretum Gratiani 354 §] om. C | langwescentem C 361 C17] CXXVII C

Secundo invitacio superna: **intrare**, *ut inpleatur domus*.

Hec verba thematis.

365

Primum inducitur ex zelo **compelle**, ne *pereant peccatores a facie Dei*, Psalmista LXX 8.

Secundum innuitur ex debito **intrare**, quia *carnales estis*, prima Corinthiorum 3.

370

Ex primo habilitatur peccator ad veniam: **compelle**, quia *ibunt de virtute in virtutem*, Psalmo 83.

Ex 2º consequitur viator vitam eternam **intrare**, quia *posuit animam meam ad vitam*, Psalmo 65.

375

Ad quem nos perducatur Iesus Kristus, qui est in secula seculorum. Amen.

Explicit sermo factus ad sinodum coram archiepiscopo in Praga a fratre Iohanne, lectori ordinis predicatorum, nomine Carmelita.

380

362 ut...363 domus] Lc 14,33 **366** pereant...367 Dei] Ps 67,3
368 carnales...369 estis] 1 Cor 3,2; 3,3 **371** ibunt...virtutem] Ps 83,8
373 posuit...vitam] Ps 65,9

364 verba thematis] verbi themata C **366** ne] om. C **368** Secundum] 3^m
C | carnales] carnalis C **375** Iesus...376 seculorum] etc. C
378 Explicit...380 Carmelita] om. C **379** lectori] sic B